

સાતમા માટે આ પુસ્તકે ધાર્મિક ટ્રેક્ટ શુદ્ધ તરીકે મન્યુર થયેલ છે
૧૯૪૨

ગનાધિક્ષીશામપ્રભાસજિનિ

સિન્હુરમંતર.

કિંવા

સૂક્તિ મુક્તાવલી

—*—

પ્રયોગેત અને પ્રકાશક,

માવળ દામળ ગાહ.

ધાર્મિક શિક્ષક, ગુણુ પી પી જેન દામરકલ, મુબદ

વીરસવત્ર ૨૪૪૬

૪ સ. ૧૯૨૩

, મૂલ્ય રૂ. ૦-૫-૦

ભાનનગર—વી જાનક પ્રિન્સિંગ પ્રેમભા શાહ ગુપ્તામચ દ
લલુભા એ નધુ

પ્રસ્તાવના

સિન્દુગ્રંથર એટલે સતાર્થિક થી મોમપ્રભસુરિએ મસ્તૂતમા વિધવિધ ઇદોમા એના અને લુદા લુલ નૈતિકવિષય પરત્વે ઉપદેશ આપતા સો 'નોડનો મગ્રહ, આ સગ્રહ સુક્તિમુક્તાવરી અથવા મોમશતક એવા નામે પણ જોગખાય છે

આ સગ્રહમા એકદર એકરીગ ગ્રંથો આપવામા આવ્યા છે, નવમા 'લોકથી ખાખમા 'નોક સુધીમા દરેક પ્રગણુ આગ આગ 'લોકથી પૂર્ણ કરવામા આ યુ છે

મામાન્ય નેજરે જોતા આ કાન્યસગ્રહ સર્વ મામાન્ય-જૈન તેમજ જોનતર વર્ગમાટે ધર્મો ઉપયોગી છે એટલુજ નહિ પણ તે અતિશય સરળ અને હલ્યગમ પણ છે

આ પુસ્તકની સરઆતમા નેના મૂળકર્તાનુ દુ. ચરિત્ર આપવામા આવ્યુ છે * અને ત્યાગ પત્રી અનુક્રમે 'નાકનો અકાગદિ અનુક્રમ, મૂળ'લોકો, તેનો અનુવા, વૃત્તોના વકાણ, અને લુદાલુલ વૃત્તની 'લોક મખ્યા આપવામા આવેન હોવાથી આશા રહે છે કે વિદ્યાર્થીવર્ગને તેમજ અન્યજનોને શીખવામા મરણતા થઇ પડશે

* અ. ચરિત્ર તૈયાર કરવા માટે ' જૈન સાહિત્ય સંરોધક ' નામના ત્રૈમાસિકપત્રની મદદ લેવામા આવી હતી, માટે તેના સંપાદક પૂજ્ય મુનિશ્રી જિજ્ઞવિજયજીનો આ સ્થળે આભાર માનુ છુ

પ્રયોજક,

આ પ્રમુખની ઉપયોગિતા નહામા નેતા હ સ ૧૯૨૧-૨૨ માં અને ૮ સ. ૧૯૨૨-૨૩ માં જાણ પનાલાન પૂરનચક નેન દાદરના આરંભ થોરજી હા આ સાતમામા આ પુત્ર ચનાવવામા આ સુ હતુ વળી હ મ ૧૯૨૩-૨૪ માટે પણ આ પુસ્તક મકરર થયેલ છે

નેનમાલક આપુત મોનીય મિરનરતાન કાપગીવા બી એ એન એન બી મોલિસીનર માહેને ચોનાની અનેક ગમણો વચ્ચે પણ અનમલ મેળી આ પુસ્તક સાવત રાચી જાહી કેટલીએ મામ ર સચા મા કરી હતી ને જ ત તેઓ માહેનનો ઉદ્ધત હુ

જાણ પનાનાન પૂરનચક જન દાદરના આશય નીચે આ પુસ્તક પ્રમુખ હોવાથીજ તેની લગભગ પડતર મિતલ રાખવામા આવી છે ૭ હના વિદ્યાર્થીઓ ઉપગત નેન-નેનેત-સરસા મા બો આ અપુરુષના કરી આપવા નવન દરની હામેનો પણ આમા પ્રદર્શન છે છુ

આ પુસ્તકમા જગત્સત્યાર્થી કિવા દૃષ્ટિવર્થી કરચિત્ત જૂલ રહી જવા પામી હોય તો સહવ્યજનો મિત્રભાવે પ્રયોજકને સૂચવવા કૃપા કરો જેથી મહાત્માએ બીજી આદૃતિ દાવામાં આવતા તેમાં સુધારો કરી શકાય

ચાંદોપર તા ૧-૧-૨૩ } માવજી દામજી શાહ

અનુક્રમણિકા.

નંબર	વિષય	પૃષ્ઠ
૧	શ્રી ગોમપ્રભચરિ	૭
૨	સ્તોત્રનો અઠારાદિ અનુક્રમ	૧૩
૩	મગજ અને આંખીવાદ	૧
૪	મનજનો પ્રતિ કર્તાનું નિવેદન	૧
૫	૧૭૭૭ ર્ગમા ધમનું પ્રાધાન્ય	૧
૬	ધર્મ વિચિત્રામણિગુણ સાથે તુલના	૧
૭	મનુષ્ય જ મ વિચિત્રકુમાવનારના દુર્યો	૨
૮	આ ગ્રંથમા આવતા એકત્રીસ પ્રકરણાના નામ	૨
૯	જિલ પૂજન પ્રકરણ	૩
૧૦	કુદ મહત્ત્વ	૮
૧૧	જિનમન	૫
૧૨	સંવ	૬
૧૩	અહિંસા	૭
૧૪	મૃત્યુ	૮
૧૫	અસ્તેય	૯
૧૬	શીત	૧૦
૧૭	પરિગ્રહત્યાગ	૧૧
૧૮	ક્રોધ ત્યાગ	૧૨
૧૯	માન ત્યાગ	૧૩
૨૦	માયા ત્યાગ	૧૪
૨૧	મોહ ત્યાગ	૧૫

નંબર	વિવચ	પૃષ્ઠ
૨૦	માર્ગ-૧	૧૬
૨૧	ગુણીમ ગ	૧૭
૨૪	દ્વિધ દમન	૧૮
૨૫	લક્ષ્મી અભાવ	૧૯
૨૬	દાન	૨૦
૨૭	તપ	૨૧
૨૮	ભારના	૨૨
૨૯	વૈરાગ્ય	૨૩
૩૦	મનુષ્ય જ મરુપ દ્વિના રજો	૨૪
૩૧	સામાન્ય ઉપદેશ	૨૪
૩૨	મદ્યન પુરુષોના આશ્રયો	૨૫
૩૩	સામા ય ઉપદેશ	૨૫
૩૪	અથ કર્તાનું નામ અને ઉપદેશનું રૂપ	૨૫
૩૫	પ્રગણિત	૨૫
૩૬	આનુવાદ	૨૬
૩૭	આ અથમા આવતા વૃત્તાંના લક્ષણો	૨૬
૩૮	શુદ્ધ શુદ્ધ વૃત્તાની રીતે સંખ્યા અને સર્વ સંખ્યા	૨૪

શ્રી સોમપ્રભસૂરિ

આ ગ્રંથના કર્તા, ચતુર્થિક આચાર્યશ્રી સોમપ્રભસૂરિનો જન્મ
સુનત્રકે અવસાનસંવત્ ગોકસ ગીતે જાણી શકાય તેમ નથી,
જતા અનુમાન દ્વારા એટલું તો કહી શકાય કે તેઓ વિક્રમના
તેરમા મૈત્રામા વિદ્યમાન હતા. આ સિવાય એક બીજા સોમપ્રભ
સૂરિ પણ થઈ શક્યા છે, પરંતુ તેઓ આ ગ્રંથના પ્રણેતા સોમ
પ્રભસૂરિ પછી વગલગ સવામે વર્ષ થયા હતા, હવે આ બન્ને
સોમપ્રભસૂરિ પૈકી કયાએ આ ગ્રંથ રચ્યો છે તેની મીમાંસામાં ઉત
રતાં નીચેના કેટલાક પ્રમાણો ઉપરથી એવું પૂરવાર થાય છે કે
આ ગ્રંથના રચનાર સોમપ્રભસૂરિ તે પહેલા સોમપ્રભસૂરિજ હતા.

[૧] પહેલા સોમપ્રભસૂરિ પોતાને અજિતદેવસૂરિના શિષ્ય
વિજયસિદ્ધસૂરિના શિષ્ય તરીકે જાળખ્યા છે. વિજય
સિદ્ધસૂરિ આ કલિકાલસત્ત્વ શ્રી હેમચંદ્રસૂરિ બન્ને
સમકાલીન હતા, અને આ બન્નેના ગુરુ અનુક્રમે અજિત
દેવસૂરિ અને દેવચંદ્રસૂરિ પણ સમકાલીનજ હતા, આમ
હોઈ આ સોમપ્રભસૂરિએ તાજેતરમાં થઈ ગયેલ હેમચં
દ્રાચાર્ય અને મહાગજ કુમારપાનનો મહકારી જીવન ચરિ-

૧ જુઓ આ ગ્રંથની પ્રશરિતનો છાંલો મોક

અમયદજિતદવાચાર્યપદોદયાદિ-

સુમણિવિજયસિદ્ધાચાર્યપાદારવિન્દ ।

મધુવરમમતા યસ્તેન સોમપ્રમેજ

ધ્યરત્તિ મુતિપનેતા સ્તુતિસુક્તાવલીયમ્ ॥ ૧૦૦ ॥

નંબર	નિર્ણય	પૃષ્ઠ
૨૩	માત્ર ૧	૧૬
૨૩	ગુગીમ મ	૧૭
૨૪	હરિય દમન	૧૮
૨૫	લક્ષ્મી અભાવ	૧૯
૨૬	દાન	૨૦
૨૭	તપ	૨૧
૨૮	ભારતી	૨૨
૨૯	વૈરાગ્ય	૨૩
૩૦	મનુષ્ય જ મરૂપ વૃક્ષના ફળો	૨૪
૩૧	સામાન્ય ઉપદેશ	૨૪
૩૨	મદાન પુરોના આશુભો	૨૫
૩૩	સામાન્ય ઉપદેશ	૨૫
૩૪	અથર્વકર્તાનું નામ અને ઉપદેશનું ફળ	૨૫
૩૫	મંગલિત	૨૫
૩૬	અનુવાદ	૨૬
૩૭	આ અથર્વા આવતા વૃક્ષાના લગણો	૫૬
૩૮	જુલું જુલું વૃક્ષની પાંતો કે મધ્યા અને સવ સંખ્યા	૬૪

શ્રી સોમપ્રભસૂરિ.

આ પ્રથના કર્તા સતાર્થિક આચાર્ય શ્રી સોમપ્રભસૂરિનો જન્મ
સત્ ૩૬ અવસાનસુવત્ ચોક્કસ ગીતે જાણી સમાય તેમ નથી
જતા અનુમાન દ્વારા એટલું તો કહી શકાય કે તેઓ વિક્રમના
તેરમા મૈકામા વિદ્યમાન હતા આ સિવાય એક બીજા સોમપ્રભ
સૂરિ પણ યદ્ય અપા છે, પરંતુ તેઓ આ પ્રથના પ્રણેતા સોમ
પ્રભસૂરિ પછી લગભગ મરાઈ વર્ષ થયા હતા, હવે આ જાને
સોમપ્રભસૂરિ કૌટી ક્યાએ આ પ્રથ રચ્યો છે તેની ખીમાસામા ઉત
રતાં તીથેના કેટલાક પ્રમાણો ઉપરથી એણે પૂરવાર થાય છે કે
આ પ્રથના રચનાર સોમપ્રભસૂરિ તે પહેલાં સોમપ્રભસૂરિજી હતા

[૧] પહેલાં સોમપ્રભસૂરિ પોતાની અજિતદેવસૂરિના પ્રિય
વિજયગિહસૂરિના સિપ્પ તરીકે જાણખાત છે વિજય
ગિહસૂરિ આ કનિકાલસવગ શ્રી હેમચંદ્રસૂરિ જાને
સમકાલીન હતા, અને આ જાનેના ગુરુઅનુક્રમે અજિત
દેવસૂરિ અને દેવચંદ્રસૂરિ પણ સમકાલીનજી હતા, આમ
ટોણ આ સોમપ્રભસૂરિએ તાજેતરમાં થઈ ગયેલ હેમચં
દ્રાચાર્ય અને મહારાજન કુમારપાનનો સહકારી જીવન ચરિ-

૧ જુઓ આ પ્રથની પ્રશસ્તિનો છે એ શ્લોક

અમચદનિનદેવાચાર્યપદોદયાદિ-

દુમણિવિજયગિહાચાર્યપાદારવિન્દ ।

મધુલગ્નમત્રી યસ્તન સોમપ્રભેજ

ધ્યરતિ મુનિપનયા મુષિમુષાવલીવમ્ ॥ ૧૦૦ ॥

ત્રાત્રમક પ્રબંધ રચ્યો હોવાથી તેઓ પહેલાજ મોમપ્રભ-
સુરિ દત્તા તે વાતને મિદ્ધ કહે છે

[૨] શ્રી મોમપ્રભસુરિ વિગ્નિત કુમારપાત્ર પ્રતિબોધ અથવા
અથવા જિનપર્મપ્રતિબોધ નામના પ્રાકૃત વ્યાસના મહાન
મથની પ્રચલિતને આકાંક્ષે તેની રચનાનો મમય વિક્રમ
મવત્ ૧૨૪૧ નો છે ન પણ એમજ સિદ્ધ કરે છે કે આના
ગ્યનાર મોમપ્રભસુરિ તે પહેલાં સોમપ્રભસુરિજ દત્તા

ઉપના બે નમાણા આ મધ્યક ગ્યનાર સોમપ્રભસુરિ તે
પહેલાં મો મનાચિક મોમપ્રભસુરિ પોતેજ છે એમ પૂરવાર કરી
આપના હોવાથી વિશેષ નમાણો મરેણાની અપેક્ષા ગેરવા ન
પામે એ રવત સિદ્ધ છે

૨૥ આચાર્ય ટદરથાવ ધામા પ્રાચ્યાટ [પોરવાડ] મતિના
પેમ્પ દત્તા તેમના પિનાડુ નામ મર્વદેવ
ટદરથાવઝ્યા, કુંદુળ અને પિનામદનુ નામ જિનદેવ દત્ત,
પરિવ્યથા અને વિદ્વત્તા જિનદેવ પાઠક મગ્ન ॥ મત્રી દત્તા અને
તે પોતાના મમયમા બહુ પ્રતિષ્ઠિત પુરુ-
દત્તા, સામપ્રભે કુમારાવઝ્યામા જોન દોણા સ્વધ સીરી હતી અને
તીજ જુદિના પ્રભાવે સમસ્ત શાસ્ત્રોનો તત્ત્વરપર્ષી અભ્યાસ કરી
આચાર્ય પદવી પ્રાપ્ત કરી હતી તેમની તર્કસૂત્રમા અદ્ભુત પદુ-
તા હતી, જ્ઞાન વિપયમાં ધણી ત્વરિતતા હતી અને આખ્યાન
આપવામા બહુ કુશળતા હતી.

૧ રાજિઝલધિસુસર્વે શુચિમાસ રવિદિન સિતાષ્ટમ્યામ્ ।

ત્રિનપર્મપ્રતિબોધ વલ્લમોડ્ય ગુરુરશ્વર ॥

કુમારપાત્રપ્રતિબોધ પૃ ૪૧૮

સર્વોચ્ચ

વશાભ્યસૂત્ર

મુનિયદ્રશ્ય (૪૦)

અનિતદેવશ્ય (૪૧)

વિજયસિદ્ધશ્ય (૪૨)

દેવશ્ય

ગોમત્રભાષ્ય (૪૩)

મશ્વરત્તમશ્ય

જગદ્દેવશ્ય

ગુરુ પદ્મપદ અને
મહાવીરની કેટ
લામી પાંદ

પ્રાચીનો પ્રભાષે ગોમત્રભાષ્યાય ના મહાસિદ્ધપદ
પદમા ૪૩ ગો નગર ૩, ગોમત્રભાષ્યાર્થની પાટપર સુપ્રસિદ્ધ
જગદ્દેવશ્ય આશ્રય હતા, જેઓ તપામગ્નના નામે ઓળખાતા
મુનિવ્રત સાધુ મમુદામના મુજી પુરુષ મનાય છે

(૧) મુમતિનાવચરિત્રની ગ્યના મહાગણ કુમારપા
લના રાજ્ય અમન દરમ્યાન થઈ હતી
વર્તમાનમાં હો એવો હો નેખ કહેવો છે આ ગ્યના કાળા
પદ્મપદ વતા મુદ્ધમથી આશ્રયથીની પ્રથમ ગ્યના હોની
આશ્રયાર્થીનીના મબલ છે અને બીજી રચના સુક્તિમુક્તા
અથવા વતીની છે સતાર્થવૃત્તિના અતે પણ આ
ચરિત્રનું નામ આપેતું હોવાથી તે
પદ્મના નામ ગ્યના નીચેની રીતે મિલે છે

- (૨) કુમારપાન નિતિભોજન અથવા જિન ભય પ્રતિભોજન આ
 પ્રથમ ૧૨૪૧ માં કુમારપાન ગણના મુતુ પછી માત્ર
 ૧૧ મેં વા ૨૨-એ દાખલ છે તે દર્શિદાસને મુનિ જિન
 વિજયજી ૧૧ સંવત્સરે મગરી ગાયક-સાક એગિરિયનના
 ગીરીજી તરફથી જમરી મદાર પાળ્યામાં આવત છે
- (૩) મનાર્થિકાન્યનો રચનાનો ૧૫ મ મ ૧૧૭૭ થી ૧૧૭
 ની વચ્ચે આ પ્રથમ આચાર્યશ્રીના મનુષ્ય ભાગ્યશાનરિ
 મક અલ્પુન પાડિત્ય પ્રકટ કરે ૭ માં પ્રથમ માત્ર એ
 વસતિનિલમ ૭૮૨૫ છે જેના બુ ૧ જુદા ના અથ દર
 વામ આ પા છે આ રૂતિને સી ૪ વિ ૧૫ તરફથી તેમને
 મનાર્થિક 'તુ ખામ પાડિત્યમુચક ઉપનામ પ્રાપ્ત થતુ
 હતુ તેથી પાળના મળ્યા પ્રથમ તરફને એ ઉપનામ
 માલેજ ઉતરેજે ૭ આ એકવૃત્તાત્મક પ્રથમના બુ ૧ જુદા
 મો અથ તેમણે જાનેજ નીમ કરીને મતા ના છે
- (૪) સિન્દુ-પ્રેમ અથવા સ્ફુટિતમુક્તાવલી આ પ્રથમ રોને ૧૧
 નાક પ્રમાણુ એક પ્રમાણુ પ્રથમ છે આ પ્રથમ વતુ પ્રથમ

૧ મુદી વૃત્ત આ પ્રમાણે છે —

વલ્લભાચાર્ય મર્ચિતિ ૧૨૨૫૦ કોતારવારણ નમાનજવાયત્વ ।
 વમાયકામ મનાદય વીરના ગાયપ્રમાવ પમાગર્માનિદગ્ધ ॥

૨ ' મામપ્રમા મુનિપતિ વિનિત મનાર્થ

મુનિ સુદગ્ધિ દત્ત સુવાંચરી

તત મનાર્થિત ગ્યાત શ્રીમપ્રમાગિરા

સુચુતિ સ્ફુટિત કિષાગ્નિ રમુ-ગાય

પદ સિન્દૂર એવા વાક્યથી તર થતું હોવાથી તે સિન્દૂર પ્રમુખના નામે તથા મોમપ્રસાદચાર્યગણિત દોષ તેમા એક દોષો પદોનો મત્રદ હોવાથી મોમશતબ્દના નામે પણ ઘણી રખત ઓળખાય છે આ પ્રમુખ જૈનસમાજમા યજ્ઞો પ્રમિદ્ધ છે અને અનેક સ્ત્રી પુ ગોના મુ મે કલ્પ્ય દોષ છે આ પ્રમુખ ભનુદગિના નીતિશતબ્દની ઐનિમા લખાયેલા છે અને અદિમા, મન્ય, અસ્તેય, સીન માજન્ય આદિ વિષયોપર મક્ષિપ્ત થયેલુ દંત્યમમ ગીને વિચેયન કરેલુ છે, આની ગ્યના મુજ સગ્ગ, મરસ અને સુમોધ છે, આમાના કેનાડ પદો ' હુમારપાન પ્રતિમોદ ' મા પણ પ્રમિત થયેલા નજર પડે છે

આ અથવા અદ્યતિસુગ્મિના ગિખ્ય દર્શકીર્તિમરિએ મન્દુત ગીન ગ્મી છે તેનાપર કાષ્ઠ પડિને માનાવમોધ પણ કહેવ છે અને બનાગ્મીલસ નામના સીની લાખાના કાષ્ઠ કવિએ નિકમ મવત્ ૧૬૬૧ મા આ અથના મોકનુ કીદી કવિત પણ ક્યુ છે એ ઉપરાંત દરેક પ્રમુખપર એક એક સ્થા પણ આપવામા આવેલ છે આનુ એક મિન્દુપ્રકર નામનુ મોદુ પુત્રક બીમમિદ માણેડ તરફથી પ્રમટ કરવામા આવેલ છે

૧ વિદ્યમ મવત્ ૧૭૮૪મા આ આચાર્યશ્રી વિદ્યાર કે તા
 ભીતરી નગરમા પાર્શ્વનાથ બસવાનના દર્શ
 આચાર્યશ્રીના નામે આ-આ' પડી એજ વર્ષમા વધાલીમા
 અવસાન મમય આતુર્માસ કયુ, અને સ ૧૭ ૧૨૮૪ મા
 વિરો અગ્રકળ મધમા સિદ્ધાચળ આ પા આ વર્ષમા
 એમણે પોતાનુ આતુર્માસ અઢિરાલીમા મ્યુ
 અને એમની આગાધી જા અદ્વત્તરિએ પાનપુરમા આતુર્મામ
 કડ મધકનાનો શ્રીમાનનગરમા અવસાનસમય સગમગ જ
 ૧૨૮૪-૮૫ નો અદ્વકળી સકાય કે અને ત્યાગ પડી તેમના
 પ ધગ જા અદ્વકળીવોરએ મેવા તરક વિદ્યાર કે તા

श्लोकानां अक्षरादि अनुक्रमः.

श्लोकाद	अ	पृष्ठाद
३६	अरत्त नात्ते कुनमुकृतकाम किमपि य	६
७	अपार गगान कथमपि समासाद्य नृभवम्	१
१००	अभयशजितदेवाचायक्यादयादि	२५
१२	अवयमुस्त पथि य प्रवर्त्तते	४
३१	अमन्यम प्रत्ययमूलकारणम्	८
आ		
६९	आत्मान उपयन निर्गमयितुं य सूक्ष्मायत	१८
२८	आयुर्दीपन वपुर्वरतर गोत्र गरीयस्तरम्	७
ओ		
११	आर्ति याचन विदुष्यन्ति पयावाह नभस्वानि	१३
क		
११	रराविशानद्रु कुपित इव पश्यन्मभिमुखम्,	३
६७	कृत्वाध्यस्त्याग शिरमि गुरुपादप्रणमनम्	२६
४९	कल्हवलभविन्ध्य काफप्रदमशानम्	११
८३	कान्तार न यथतरो ज्वलन्विदु दक्षा दवाग्नि विना	२१
४१	कालुष्य जानयन् जडस्य रम्यन् धमदुमा मूलनम्	११
१६	दिध्यानन भवत्वन्मिष त्रिपयस्यामि स्तपोभि- कृतम्	४
२७	कीडाम् मुकृतस्य दुष्कृतरज सहारवान्यामवा	७
६३	कुशलाननवन्ध्या मत्यसूर्यास्तसन्ध्याम्	१४
६६	कृत्वाहृत्पदपूजन भतिजन नन्वा विदित्वागमम्	२६

छोटाङ्क

घ

एठाङ्क

८८ घन दण विन विनवचामन्मन् मक्षितम्

च

९० वगदनिन म्दुनिन म्दुनय दनिन ३

७७ गानि विगु तनानि विनर हान नयन्मुप्रनिन २०

ज

चान कल्पय गुरु मगता तथा प्रविष्टा गुरु १६

६१ विन दूचा गुणगुणानि २१

त

३३ नमभिलषति मिदन्म दानत गमुनि

३७ तन्मामिज जन्मण्य स्थल मरिचिष मुग विदुग ८

८० तन्मामिजा रनिस्तुपन कीर्तिरचिष्टा १

६ त धामनर वपनि भवन प्रान्मून्य कल्प ७

४० नागरगिरिणि धनगिरिणि न्यगिरि तारगिरि १०

३ विवगममाधन मनरग १

८४ विमय दवाचो विरथय यय प्रापय यय २१

र

३७ दणन्तन जगन्मकारिपट्टी गात्रेमपानूर्न १०

७६ दायदा स्पृष्ट्यात्त तन्मरगतामुचति भूय भुवा १०

७८ दारिद्र्य न तमीयत न मनन दागन्मालम्बन १०

ध

७१ गता मौनमगत मुञ्जनु विधिप्रागल्भ्यमन्मन्मन् १८

२० धम जगन्मन्मन् विज्यत्युपाय युपयम् ६

श्लोकाः

प्रश्नाः

६५	धम ध्वस्तदयो यशश्चुनया विन श्रमत पुमान्	१७
७०	यम वमपुराणमभ्रमरमा पागेणमापन्प्रथा	१८

न

१७	न न्व नाव न शुभगु मव न कुगुस्म	५
६४	न नूत परदूषण परगुण वक्त्यल्प मय्यन्वहम्	१६
९१	नमम्या दवाना चरणवरिवम्या शुभगुग	२३
७	निम्न गच्छति निम्नगव नितरा निद्रेव विज्वम्भते	१९
६९	नि णधमवनदाहविजम्भमाणे	१५
७५	नीचम्यापि चिर चटूनि म्वयन्त्यायान्ति नीचै र्नतिम्	१९
८६	नाराग नरणी क्ष्माक्षितमिरत्यागव्यपनप्रभा	२१

प

३६	परजनमन पीडाक्रीणवन वधभावना	९
६	पाप सुम्पति दुर्गति दलयति व्यापादयस्वापदम्	३
११	पिता माना भ्राता प्रियमन्त्ररा सुनुनिरह	४
१८	पीयूष विषवज्जल वलनरतेनन्तमस्लामर	७
४३	प्रत्यर्था प्रशमम्य मित्रमृत मोहम्य विरामभू	११
७०	प्रतिष्ठा यत्रिष्ठा नयति नयनिष्ठा विद्यटय	१८
९९	प्रमगति यथा कीर्तिर्दिष्टु क्षपाहरमादरा	१४

फ.

४६	फलति कलितश्रेय श्रेणिप्रसूनपरम्पर	१०
----	-----------------------------------	----

भ

८	भक्ति तीर्थकर गुणे चिनमत सङ्गे च हिसानृत	२
६८	भवारणय मुस्त्वा यदि जिगमिषु मुक्तिनगरीम्	२५
९०	भोगान् कृष्णभुजङ्गभोगविषमान् राज्य रण मतिभम्	२३

श्लोकाः

म

श्लोकाः

- १८ मातुष्य रिक्त वदन्ति हृदय म्यर्धे ७ ११ ज्ञायते
 १९ मायामविभागविनाममिदम्
 २० सुखप्रसारणाय सुनिदधत
 २१ सुगानि य इत्यगम्यतामिदम्
 २२ मूल मादविष्मत्सु सुहृन्महानि सुहृन्महानि

६
१०
१०
१३
१६

य

- २३ यन्मार्गिनकमौ सुतिम्य कामदावान्
 २४ यदभक्त फलमदादिददा सुत्य न्य गन्ध
 २५ यद्व्यामर्धमन्ति रिक्त मन्ति दगात्तम्
 २६ यद्विनिर्गतमिदम् निम्न मन्ति मातुष्य
 २७ यत्तु यस्मात्सुमन्ति वनवद विवचनम्
 २८ यत्तु यद्विनिर्गतमिदम् निम्न मन्ति मातुष्य
 २९ यत्तु यद्विनिर्गतमिदम् निम्न मन्ति मातुष्य
 ३० यत्तु यद्विनिर्गतमिदम् निम्न मन्ति मातुष्य
 ३१ यत्तु यद्विनिर्गतमिदम् निम्न मन्ति मातुष्य
 ३२ यत्तु यद्विनिर्गतमिदम् निम्न मन्ति मातुष्य
 ३३ यत्तु यद्विनिर्गतमिदम् निम्न मन्ति मातुष्य
 ३४ यत्तु यद्विनिर्गतमिदम् निम्न मन्ति मातुष्य
 ३५ यत्तु यद्विनिर्गतमिदम् निम्न मन्ति मातुष्य

१
५
१
६
१३
११
१३
७
६
१
३
१३
१३

र

- ३६ रत्नानामिदं राक्षसधनिधर स तारकाशामिदं

६

श्लोकाश्च

पद्याश्च

- १ विन्दप्रवर्णनप करिश्चिन्नाद कपाशाग्री— १
 ६८ सोमप्रभाचायमभा च ताम् २
 ८० मौनचमेर विदधाति यत्थय च ११
 १० त्वगन्मस्य गृहाहण मदरती सामाज्यम्भी शुभा ८
 २० म्भरत्थात् क्षिपन्ति म रर पात्तौच रिधम १

ह

- हरति वग्गदः सुम्पत पापदम् १०
 १ हरति वृगति भिन्ना मा वगनि विवविताम ११
 १८ विगति मन्मिमाता १ उगनिलत्युगाम्बुद ११

सिन्दूर प्रकर.

—ॐ—

म १५ अने आशीर्वाद

शार्दूलयिषोदितवृत्त

सिन्दूरप्रकरस्तप करिशिर कोडे कपायाटवी—

दारार्चिर्निचय प्रमोददिवस प्रारम्भसूर्योदय ।

मुक्तिस्त्रीपदेनकुङ्कुमरस श्रेयस्तगे पछर

प्रोक्षास क्रमयो नेन्वद्युतिमर पार्श्वप्रभो पातु व ॥१॥

मङ्गलाने प्रति कर्तातु निवेदन

शार्दूलयिषोदितवृत्त

सन्त सन्तु मम प्रमत्तमनसो वाचा विचारोद्यता

मूतेभ्य कमलानि तत्पद्मिनी वाता वितन्वन्ति यद् ।

किंराम्यर्थनयानया यदि गुणोम्यासा ततस्ते स्वय

कर्तार प्रथन न चेदथयज्ञ प्रत्यर्थिना तेन हिम् ॥२॥

नष्ट उर्गभा धर्मतु प्राधान्य

उपजातिवृत्त

त्रिवर्गमसाधनमन्तरेण पशोरिवायु विफल नग्न्य ।

तत्रापि धर्म प्रवर वदन्ति न त विना यद्भवतोर्थरामो ॥३॥

धर्मी चित्ताभजित्वा साधे तुयना

इन्द्रधनुषवृत्त

य प्राप्य दुष्प्राप्यमिदं नरत्वं धर्मं न यत्नेन करोति मूढ ।

वलेशमप्यधेन म लब्धमवधी चिन्तामणिं पातयति प्रमादान् ॥—

भद्रु^१यमन्म निरर्थः शुभावनारना ५५०

महाप्रान्तावृत्त

म्वर्णस्थाने भिषति स रज पादशौच विधत्ते

पीयूषण प्रवरऋणि वाह्यत्यधमारम् ।

चिन्तारत्न विक्रिति वगद्वायसोद्भायनार्थ

यो दुष्प्राप गमयति मुधा मर्त्यजन्म प्रमत्त ॥ १ ॥

शादूलविषीदितवृत्त

ते धत्तुतर वपन्ति भवने प्रो^१मूल्यकल्पद्रुम

चिन्तारत्न मपाम्य काचशकल स्वीकुर्वन्ते ते जडा ।

विक्रीय हिरद गिरीन्द्रसदृश क्रीणन्ति ते गत्तम

ये लब्ध पण्डित्य धर्ममधमा धावन्ति भोगाशया ॥ ६ ॥

शिक्षरिणीवृत्त

अपारे सप्तारे कथमपि समासाद्य नमः

न धर्मं य कुद्याद्विषयसुखवृष्णातगलित ।

मुडपागवारे प्रवग्मपहाय प्रवहण

स मुच्यो मूखार्णामुपमुपलब्धु प्रयतते ॥ ७ ॥

आ ३ धमा आवता ओदवीस प्रदन्तेना नाभ

शादूलविषीदितवृत्त

भक्ति तीर्थन्तरे गुरो जिनमत महे च हिसानृत

मनेयान्द्रपणिग्रहाद्युपगम क्रोधाद्यरीणा जयम् ।

सोनन्य गुणिसङ्गभिन्दिद्रयदम नान तपोभायना

उगम्य च कुरूप्य निवृत्तिपदे यद्यस्ति गन्तु मन ॥ ८ ॥

जिनपूजन ३८२५

शार्दूलविम्बोदितवृत्त

पाप लुम्पति दुर्गति दल्यति व्यापान्यत्यापद
पुण्य सचिनुते श्रिय वितनुते पुण्याति नारोगताम् ।
सौभाग्य विदधाति पल्लयति प्रीति प्रमृते यश
त्यगं यच्छति निर्वृतिं च रचयत्यर्चाहता निर्मिता ॥ ९ ॥

शार्दूलविम्बोदितवृत्त

स्वर्गन्तस्य गृहाङ्गण सहचरी साम्राज्यलक्ष्मी शुभा
सौभाग्यादिगुणागलि विलसति म्वैर वपुर्वेश्मनि ।
ससार सुतर शिव करतलकोडे लुठत्यजमा
य श्रद्धाभरमाजन जिनपते पूजा विधत्ते जन ॥ १० ॥

शिखरिणीवृत्त

यदाचिन्नातङ्ग कुपित इव पश्यत्यभिमुख
विद्रेरे दारिद्र्य चकितमिव नश्यत्यनुदिनम् ।
विरक्ता क्रान्तेव त्यजति कुगति सङ्गमुदयो
न मुञ्चत्यभ्यर्णं सुहृद्विव जिनार्चा रचयत ॥ ११ ॥

शार्दूलविम्बोदितवृत्त

य पुष्पे निनमर्चति स्मितसुगन्धलोचन सोच्यते
यस्त यन्दत एरुशस्त्रिजगता सोहर्निश चन्द्यते ।
यस्त स्तौति पञ्च वृत्रदमनस्तोमेन स म्थयते
यस्त ध्यायति क्लृप्तकर्मनिधन मध्यायने योगिभि ॥ १२ ॥

शुद्ध भद्रत्न ५-१७५

यशस्ययुक्त

अवद्यमुक्ते पयि य प्रवर्तते प्रवर्तयत्यन्यजन च निस्पृह ।
स एव सेव्य स्वहितैषिणा गुरु स्वय तरस्तारयितु
क्षम षम् ॥ १३ ॥

मालिनोयुक्त

विदलयति कुनोध बोधयत्यागमार्थम्
सुगतिदुगतिमार्गो पुण्यपापे व्यनक्ति ।
अवगमयति कृत्वाकृत्यभेद गुरु यो
भवजलनिधिपोतस्त विना नास्मि कश्चिद ॥ १४ ॥

शिखरिणीयुक्त

पिता माता भ्राता प्रियमहचरी सुनुनिबद्ध
सुहृत्स्वामी माद्यत्करिभटग्थाश्च परिकर ।
निमज्जन्त जन्तु नरककुहरे रक्षितुमल
गुरो धर्माधर्मप्रज्ञनपरात् कोऽपि न पर ॥ १५ ॥

शाङ्खलविम्बोदितयुक्त

किं ध्यानेन भवत्वशेषविषयत्यागस्तपोभि क्त
पूण भावनयालमिन्द्रियद्रव पयाप्तमाप्तागमे ।
नित्वेक भवनाशन कुरु गुरुप्रीत्या गुरो शमन
सर्वे येन विना विनाथबलस्वार्थाय नाल गुणा ॥ १६ ॥

जिनभक्त प्रहसण

शिवरिणोवृत्त

न देव नादेव न शुभगुरुमेव न कुगुरु
 न धर्म ना धर्म न गुणपरिणद्ध न विगुणम् ।
 न कृत्य ना कृत्य नहितमहित नापि निपुण
 विलोकन्ते लोका जिनवचनचक्षुर्विरहिता ॥ १७ ॥

शार्दूलविष्णीडितवृत्त

मानुष्य विफल वदन्ति हन्य व्यर्थं वृथा श्रोत्रयो—
 निर्माण गुणदोषभेदकलना तेषामसमाविनीम् ।
 दुर्वार नरकान्धमृपपतन मुक्ति बुधा दुर्लभा
 सार्वज्ञ समयो दयारममयो येषा न कर्णातिथि ॥ १८ ॥

शार्दूलविष्णीडितवृत्त

पीयूष विषवञ्जल ज्वलनवत्तेजस्तमस्तोमस—
 निमित्र शात्रववत्तन भुजगचिन्तामणि लोठयन् ।
 ज्योत्स्ना ग्रीमजधर्मवत् स मनुते कारुण्यपण्यापण
 जेनेन्द्र मतमन्यदर्शनमम यो दुर्मति मन्यते ॥ १९ ॥

शार्दूलविष्णीडितवृत्त

धर्म नागरयत्यघ विघटयत्युत्थापयत्युत्पथ
 भिन्ते भत्सरमुच्छिनत्ति कुनय मथ्नाति मिथ्यामतिम् ।
 वैराग्य वितनोति पुप्यति कृपा मुष्णाति तृष्णा चय—
 सज्जेन मतमर्चति प्रथयति व्यायत्यधीते कृती ॥ २० ॥

गुड मधुरा प्रलेख

वशास्यधुत

अवद्यमुक्ते पथि य प्रवर्तते प्रवतयत्यन्यमन च निम्बह ।
स एव मेव्य म्वर्तितेपिणा गुरु म्वय तरस्तारयितु
क्षम षम् ॥ १३ ॥

मालिनीधुत

विदहयति दुरोध बोधयत्यागमार्थम्
सुगनिकुसुमिमारो पुष्पपापे व्यनक्ति ।
अवगमयति कृत्याकृत्यमेद गुरु यो
भवजलनिधिपोतस्त विना नाम्नि कश्चिद ॥ १४ ॥

शिल्पिणीधुत

पिता माता भ्राता प्रियमहचरी सनुनिवट
सुहृत्स्वामी माघत्करिभटग्धाश्च परित्र ।
निमज्जन्त जन्तु नरककुहरे रक्षितुमल
गुरो धर्माधर्मप्रकृजपरात् कोऽपि न पर ॥ १५ ॥

शार्दूलविमीक्षितधुत

किं ध्यानेन भवत्वशेषविषयत्यागस्तपोभि रुत
पूर्ण भावनयालमिन्द्रियदमे पयोत्तमाप्तागमे ।
किन्त्वेक भवनात्मन कुरु गुरुरीत्या गुरो शासन
सर्व येन विना विनाथवन्नरत्नार्थाय नान् गुणा ॥ १६ ॥

जिनमत प्रकरणी

शिखरिणीवृत्त

न देव नादेव न शुभगुरुमेव न कुगुरु
न धर्म ना धर्म न गुणपरिणद्ध न विगुणम् ।
न कृत्य ना कृत्य नहितमहित नापि निपुण
विलोक्नन्ते लोका जिनवचनचक्षुर्विरहिता ॥ १७ ॥

शार्दूलविम्बोद्धितवृत्त

मानुष्य विकल वदन्ति हन्य व्यर्थ वृथा श्रोत्रयो-
निर्माण गुणदोषभेदकलना तेषामसमाविनीम् ।
दुर्वार नरकान्धकूपपतन मुक्ति बुधा दुर्लभा
मार्यज समयो दयारममयो येषा न कर्णातिवि ॥ १८ ॥

शार्दूलविम्बोद्धितवृत्त

पीयूष विषवज्जल ज्वलनवत्तेजस्तमस्तोम-
न्मित्र शात्रववत्सज भुजगवच्चिन्तामणि लोठवन ।
ज्योत्स्ना ग्री मजधमेयत् स मनुते कार्ग्यपग्यापण
जेतेन्द्र मतमन्यद्वर्जनसम यो दुर्मति मन्यते ॥ १९ ॥

शार्दूलविम्बोद्धितवृत्त

धर्म जागरयत्यथ विषटयत्युत्थापयत्युत्थ
भिन्ते मत्सरमुच्छिनत्ति कुनय मथ्नाति मिथ्यामतिम् ।
वेराग्य वितनोति पुष्यति रुपा गुणानि तृष्णा
तज्जेन मतमर्चति प्रथयति व्यायत्तर्चति च्छ्री

सुख ५५-११

शादूलविप्रीडितवृत्त

गन्तानामिव रोहणनितिधर ए तारकाजामिव
स्वर्गे रत्नमहीम्हामिव पर पद्मेस्थाणामिव ।
पाथोधि पयसामिवन्दुमहसा स्थान गुणानामसा
विस्फालोच्च विरच्यता भगवत सहस्र्य पुनाविधि ॥२१॥

शादूलविप्रीडितवृत्त

य ससारनिरासलक्ष्ममतिर्मुस्त्यथ मुत्तिष्ठत
य तीर्थं कथयन्नि पावननया येनास्ति नान्य मम ।
यस्मै तीर्थपति नमम्यति मना यस्माच्छुभ जायते
स्फूर्तिर्यस्य पग वमन्ति च गुणा यस्मिन्स सहोऽन्यताम्

शादूलविप्रीडितवृत्त

श्रीमन्त श्रव्यमभ्युपैति रभसा श्रीर्तिस्तमालिङ्गति
प्रीतिस्त भजते मति प्रयतते त लब्धुमुत्तरुण्ठया ।
स्य श्रीमन्त परिरुमुमिच्छति मुग्धमुस्तिस्तमाश्रुते
य सह गुणराशिकेरिसदन श्रेयोवचि मेवते ॥२३॥

शादूलविप्रीडितवृत्त

यद्भवते फल्गुमहतादिपदवी मुख्य रूप सम्यग्-
चक्रिय त्रिंशेन्द्रतानि तणवप्रासङ्गिक गीयत ।
शक्ति यमहिमस्तुतो न दकते वाचापि वाचस्पते
सह सोषहर पुनातु चरणन्याम सता मन्त्रिणम् ॥२४॥

शादूलचिक्रीडितवृत्त

क्रीडाभू सुकृतम्य दुष्कृतं रज महारवात्याभवो-

त्स्वन्नौर्ध्वसनाग्निमेषपटली मङ्केतद्रुती श्रियाम् ।

नि श्रेणिस्त्रिदिवौकम प्रियमसी मुक्ते कुगत्यर्गला

मत्त्वेपु क्रियता ऋषेव भवतु छेदशेषे परे ॥ २५ ॥

शिखरिणीवृत्त

यदि ग्रात्रा तोये तगति तरणिर्यद्युडयति

प्रतीच्या मत्तार्धिर्येति भजति ऐत्य कथमपि ।

यदि क्षमापीठ म्यादुपरि सकृन्नास्यापि जगत

प्रसूते मत्त्वाना तन्पि न बध कापि सुकृतम् ॥ २६ ॥

मालिनीवृत्त

स क्रमन्वनमग्नेर्वासर भास्वन्स्ता-

दमृतमुरगयक्रात्साधुवात् विगतात् ।

रगपगममजीर्णाजीवित कालकृदा-

दभिरपति बधाद्य प्राणिना धर्ममिच्छेत् ॥ २७ ॥

शादूलचिक्रीडितवृत्त

आयुर्दधितर वपुर्गतर गोत्र गरीयस्तर

त्रित्त भूरितर यत् नहुतर म्यामित्वमुच्चैस्तरम् ।

आरोग्य विगतान्तर त्रिनगति श्लाघ्यत्वमल्पेतर

ममागम्बुनिधिं करोति सुतर चेन रुषार्द्रान्तरम् ॥ २८ ॥

अथ प्रश्नश्च

शार्दूलविधौदितपृष्ठ

विश्वासायतन विपत्तिरुत्तरे दैवे हृत्ताराधन
मुक्ते पश्यन् जन्मनिश्चयन वृषाद्योगाहम्भनम् ।
श्रेय मयनन ममृद्धिजनन मौनन्धमनीरन
कीत कैलियन प्रभावमयन मन्य वच पावनम् ॥ २९ ॥

शिखरिणीपृष्ठ

यशो यम्माद्गम्भीभवति वनवदेरिव वन
निदान दुःखाना यदवनिम्हाणा जन्मिर ।
न यत्र म्याच्छायातप न्व तप मयमरुथा
रुध चित्तनिमग्न्यायचनमभिधत्ते न मतिमान् ॥ ३० ॥

पशुपत्यपृष्ठ

असत्यमप्रत्ययमूलकाग्न कुवायनासन्न समृद्धिराग्नम् ।
विपन्निदान पश्यन्नोर्जिन कृत्वापराध रुतिभिर्निवर्तितम् ।

शार्दूलविधौदितपृष्ठ

तम्याग्निर्जलमणव स्यल्परिर्मित्र सुरा किङ्करा
कान्तार नगर गिरिर्गृहमाहिर्मात्य मृगारिर्मग ।
पाताल निम्नस्त्रमुपन्दल व्याल शृगालोयिष
पीयूष विषम सम च वचन मत्याञ्जित वक्ति य ॥ ३१ ॥

अस्तेय प्रकरणम्

मालिनीवृत्त

तमभिलपति सिद्धिस्त वृणीते समृद्धि-
 स्तमभिसरति कीर्ति मुञ्चते त भनार्ति ।
 स्पृहयति सुगतिस्त नेक्षते दुर्गतिस्त
 परिहरति विपत्त यो न गृह्णात्यदत्तम् ॥ ३३ ॥

शिखरिणीवृत्त

अदत्त नादत्ते कृतसुदृढकाम किमपि य
 शुभश्रेणिस्तस्मिन्वसति कलहसीव कमले ।
 विपत्तस्माद्गूरु व्रजति रजनीवाम्बरमणे-
 विनीत विद्येव त्रिदिवशिवलक्ष्मी भजति तम् ॥ ३४ ॥

शार्दूलचिकीर्षितवृत्त

यन्निर्वर्तितकीर्तिधर्मनिधन सर्वागमा साधन
 प्रोन्मीलद्वधनन्धन विरचितविलष्टाशयोदबोधनम् ।
 दौर्गत्यैकनिनन्धन कृतसुगत्याश्लेषसरोधन
 प्रोत्सर्पत्प्रधन जिघृक्षति न तद्धीमानत्त धनम् ॥ ३५ ॥

हरिणीवृत्त

परजनमन पीडाक्रीडावन वधमावना-
 भवनमवनिव्यापिव्यापल्लताधनमण्डलम् ।
 कुगतिगमने मार्गे स्वर्गापवर्गपुरार्गल
 नियतमनुपादेय स्तेय नृणा हितकृद्भिणाम् ॥ ३६ ॥

गी. १ प्र. ५२

शादूलविपीडितवृक्ष

दत्तस्नेन जगत्प्रीतिपट्टे गोत्रे मपीदृश-

श्राग्निम्य जन्मजलि गुणगणाराम्य दावानल ।

सङ्गत मन्त्रापन्ना निवपुङ्गवरे कषागे दृढ

नील येन निम विटुल मन्त्रिन् अन्नायचिन्तामणि ॥३७॥

शादूलविपीडितवृक्ष

व्याघ्रव्यालमन्त्रान्त्रादिविषम्वेपा ग्रतन्ति मय

कल्याणानि समुद्यमन्ति विपुषा माण्ड्यमध्यामने ।

रीति स्फूर्तिमियति यापुषवय धर्म प्रणश्यत्यथ

स्वनिर्वाणमुत्थानि मनिन्धने ये नीलमाविधने ॥ ३८ ॥

मालिनीवृक्ष

हृति कृन्तन्तु लुपन्ते पापपद

सुदृढमुपचिनोति श्राप्यतामातनोति ।

नमयति सुरवर्ग इति दुर्गोपसर्ग

रचयति शुचि श्रील मयमोक्षी सलीलम् ॥ ३९ ॥

शादूलविपीडितवृक्ष

तोयत्यग्निरपि स्वजत्यग्निरपि व्याघ्रोपि मारुद्गनि

व्यालोप्यश्नति पर्वतोप्युपन्रति स्वेदापि पीयूषनि ।

विघ्नोप्युत्सवति प्रियत्यग्निरपि क्रीडातडागत्यपा-

नाथो पि म्वगृह्यत्यग्न्यापि नणा शीलप्रभारादधुवम् ॥४०॥

परिश्रुतयाग प्रकरः॥

शार्दूलचिप्रीडितयुत्त

कालुष्य जनयन जडस्य रचयन्धर्मद्रुमोन्मूलन
 क्षिप्यन्तीतिरुपाक्षपाकमलिनी लोभाम्बुधिं वर्धयन् ।
 मर्यादातदमुद्रजशुभमनोहसप्रवास निध-
 न्नि न क्लेशकर पग्निहनदीपर प्रवृद्धि गत ॥४१॥

मालिनीयुत्त

फलहकलभविन्ध्य क्रोधगृध्रश्मज्जान
 व्यसनभुजगन्ध द्वेषदस्युप्रदोष ।
 सुस्तननदवाग्नि मार्देवाम्भोदवायु-
 नैयनलिनतुपागेत्यर्थं मर्थानुगाग ॥ ४२ ॥

शार्दूलचिप्रीडितयुत्त

प्रत्यर्था प्रशमस्य मित्रमधृतेर्मोहस्य विश्रामभृ
 पापानो ग्वनिरापदा पटमसदध्यानस्य लीलावनम् ।
 व्याक्षेपस्य निधिर्मदस्य सचिव शोकस्य हेतु क्लेश
 केलिवेश्म परिग्रह पग्निहतेर्योग्यो विविक्तात्मनाम् ॥४३॥

शार्दूलचिप्रीडितयुत्त

वद्विन्त्यप्यति नेन्धनैरिह यथा नाम्भोभिग्भोनिधि-
 म्मदबल्लोभयनो धनैरपि धनैर्जन्तुन सतुप्यति ।
 न त्वेव मनुते विमुच्य विभय नि शेषमन्य भव
 यात्यान्मा तत्त मूर्धेव विन्धाम्येनामि मृयामि किम् ॥

शोषत्याग प्रकरम्

शादूलविप्रीदितवृत्त

यो मित्र मधुनो विकारकरणे सत्राससपात्ने
सर्पस्य प्रतिविम्बमद्गदहने सप्तार्चिष मोदर ।
चेतस्य निपूने विपतरो सद्यस्त्रचारी चिर
स क्रोध कुशलमिलापकुले प्रो मूलमूनमून्यताम् ॥

हरिणीवृत्त

फलति फलितश्रेय श्रेणीममूनपरम्पर
प्रशमपयसा तित्को मुक्तिं तपश्चरणद्रुम ।
यदि पुनरसौ प्रत्यासति प्रकोपद्विभुजो
भजति लभते भस्मीभाव तदा विफलोदय ॥ ४६ ॥

शादूलविप्रीदितवृत्त

सन्ताप तनुने भिनत्ति विनय मौहादमुत्सादय—
त्युद्वेग जनयत्यवयवचन सूते विवस्ते कलिम् ।
कीर्ति वृत्तति दुर्मति नितरति व्याहन्ति पुण्योदय
दत्ते य कुगतिं स हातुमुचितो रोष मदोष मत्ताम् ॥

शादूलविप्रीदितवृत्त

यो धर्म दहति द्रुम दब इवोन्मगाति नीति रता
दत्तीवेन्दुफला विधुतु इव क्लिप्ताति कीर्ति नृणाम् ।
स्वार्थ वायुरिवाम्बुद विषयत्युल्लासयत्यापद
वृष्णा धर्म इवोचित नृतरुयालोप स कोप कथम् ॥ ४८ ॥

मन्दाकातावृत्त

यस्मादाविर्भवति वितति दुस्तरापन्नदीना

यस्मिंश्चिष्टाभिरुचितगुणग्रामनामापि नास्ति ।

यश्च व्याप्त वहति वधधीगृम्यया क्रोधदाव

त मानाद्रि परिहर दुरारोहमौचित्यवृत्ते ॥ ४९ ॥

शिखरिणीवृत्त

जमालाना भञ्जन् विमलमतिनारिं विघटय—

निरनदुर्वान्पासूत्करमगणयन्नागमसृणिम् ।

भ्रमन्नुर्व्याम्वर विनयनयवीथिं निदल्य—

ञ्जन के नानर्थं जनयति मदान्धो द्विप इव ॥ ५० ॥

शार्दूलविष्टीद्वितवृत्त

औचित्याचरण विलुम्पति पयोवाह नभस्त्वानिव

प्रध्वस विनय नयत्यहिरिव प्राणस्पृशा जीवितम् ।

कीर्ति कैरविणीं मतङ्गन इव प्रोन्मूलयत्यजसा

मानो नीच इवोपकारनिकर हन्ति त्रिवर्गं नृणाम् ॥ ५१ ॥

वसन्ततिलकावृत्त

मुष्णाति य वृत्तसमस्तसमीहितार्थं

सजीवन विनयजीवितमङ्गभाजाम् ।

जात्यादिमानविपज विषम विकार

त मारिचामृतद्रुमे नयस्व क्षान्तिम् ॥ ५२ ॥

मात्रिभाषुत्त

कुशलजननवया सत्यमूयास्तपध्या
 पुगतियुवनिमाना मोहमातङ्गज्ञाना ।
 क्षमदमन्दिमानी दुर्बगोरानधानी
 ध्यमनगतमहायो दुरतो मुञ्च मायाम् ॥ १६ ॥

उपद्रवभाषुत्त

विधाय माया विविधैरुपायै परम्य य वधन माचरति ।
 ते वधयति त्रिदिवापवर्गमुक्तामहामोहमन्त्रात्ममेव ॥ १७ ॥

रूपद्रवभाषुत्त

मायामिषिषामविलाममन्दिन दुरागयो य कुम्भे धनाशया ।
 मोक्षार्थमाध न पतनमीभन यथा विहाता ऋगुड पय
 विन्द ॥ १८ ॥

वसन्ततिलकाषुत्त

मुग्धमतारणपरायणमुञ्जिहीते
 यपाटव कपटलम्पचित्तवृत्ते ।
 नीर्यत्युपपन्नमवश्यमिहाप्यट्त्वा
 नापध्यभोजनमिवामयमायतो तत् ॥ १९ ॥

लोशत्याग प्रकरण

शार्दूलविम्बोदितवृत्त

यद्गुर्गामटरीमटन्ति विकट क्रामन्ति देशान्तर
गाहन्ते गहन समुद्रमतनुक्लेशा वृषिं कुर्वते ।
सेवन्ते रुपण पतिं गजघटा मधद्वदु सचर
सर्पन्ति प्रघन धनान्वितधियस्तल्लोभविम्फर्जितम् ॥५७॥

शार्दूलविम्बोदितवृत्त

मूल मोहविषद्रुमस्य सुरुनाम्भोराशिकुम्भोद्भव
क्रोधाग्ने रग्नि प्रतापतग्निप्रच्छादने तोयद ।
क्रीडासन्न कले विनेक शशिन स्वर्भानुरापन्नदी-
सिन्धु कीर्तिलताकलापफलमो लोभ परामृतताम् ॥५८॥

यसस्तत्तिलकावृत्त

नि शेषधर्मवनदाहविजृम्भमाणे
दु सौधमम्मनि तिसर्पदकीर्तिगृमे ।
बाढ धनेन्धन समागमदीप्यमाने
लोमानले शलभता लभते गुणौघ ॥ ५९ ॥

शार्दूल विम्बोदितवृत्त

जात कल्पतरुपुर, सुरगवी तेषा प्रविष्टा गृहे
चिन्तारत्नमुपस्थित करतले प्राप्तो निधि सन्निधिम् ।
विश्व वक्ष्यमवश्यमेव सुलभा स्वर्गापवर्गश्रिय
ये ॥ ६० ॥

शौचन्य प्र ५७

शिक्षरिणीवृत्त

वर क्षित पाणि कुपितफणिनो वक्त्रमुदरे
 वर झम्पापातो ज्वलन्मलकुण्डे प्रिरचित ।
 वर प्रासमान्त सपदि जठरान्तर्विनिहितो
 न जन्य दौर्जन्य तदपि विपदा सद्य विदुषा ॥ ६१ ॥

षष्ठस्तिलकावृत्त

सौजन्यमेव विदधानि यशश्चय च
 म्यश्रेयस च विभय च भवश्चय च ।
 दौजन्यमावहमि यत्कुम्भे तन्मर्थ
 धायेऽनल क्षिपमि तज्जलमेकमाये ॥ ६२ ॥

पृथ्वीवृत्त

वर विभयवयता सुजनमायभाजा नृणा-
 मसाधुचरितार्जिता न पुनरुर्जिता सपद ।
 रुशत्वमपि धोमते सहज मायतो सुन्दर
 विपाकविरसा न तु श्वयधुसमवा म्पूलता ॥ ६३ ॥

शादूलविमोदितवृत्त

न द्यूते परदूषण परगुण वक्तव्यह्यमप्यन्वह
 सन्तोष बहते परादिषु परावाधासु घते शुचम् ।
 स्वस्थाषा न करोति नोञ्जति नय नौचित्यमुल्लङ्घय-
 त्युक्तोप्यप्रियमक्षमा न रचयत्येतच्चरित्र सताम् ॥ ६४ ॥

गुणिस ५ ५-२९

शार्दूलविम्भीदितयत्त

धर्मं व्यस्तत्यो यशश्चुतनयो वित प्रमत्त प्रमा-
 न्काव्य निष्प्रतिभस्तप श्रमदमे शून्योऽपमेध श्रुतम् ।
 वस्त्यालोक मलोचनश्चलमना ध्यान च वाञ्छत्यसौ
 य सह गुणिना विमुच्य विमति कन्याणमाकाङ्क्षति ॥ ६५ ॥

हरिणीयुत्त

हरति कुमतिं भिन्ते मोह करोति विवेकिता
 वितरति रतिं सूते नीतिं तनोति विनीतताम् ।
 प्रथयति यज्ञो धत्ते धर्मं व्यपोहति दुर्गतिं
 जनयति नृणां किं नाभीष्ट गुणोत्तमसङ्गम ॥ ६६ ॥

शार्दूलविम्भीदितयत्त

लब्धु बुद्धिन्लापमापदमपाकृतुं विहृतुं पथि
 प्राप्तु कीर्तिमसाधुता निधुवितु धर्मं समामेवितुम् ।
 रोधु पापविशक्रमाकलयितु स्वर्गापवर्गश्रिय
 चेत्त्व चित्त समीहसे गुणावता सङ्ग तदङ्गीकुरु ॥ ६७ ॥

हरिणीयुत्त

हिमति महिमाम्भोजे चण्डानिलत्पुदयाम्बुदे
 द्विरदति दयारामे क्षेमक्षमाभृति वज्रति ।
 समिधति कुमत्यग्नौ कन्दत्यनीति लतासु य
 किमभिलपता श्रेय श्रेयान्स निर्गुणिसङ्गम ॥ ६८ ॥

६द्विध.भन प्र५५५

शार्दूलविष्ठीडितवृत्त

आत्मानं कुपधेन निगमयितुं यः सुकल्पायते
कृत्या कृत्यविनेरनीवितर्कतां यः कृष्णसर्पायने ।

यः पुण्यद्रुमम्बण्डस्तण्डनविधौ स्फुजत्कुटागयने

॥ सुतयतमुडमिन्द्रियगणं जित्वा शुभयुर्भव ॥ ६९ ॥

शिखरिणीवृत्त

मतिठा यतिठा नयति नयतिठा विषय्य—

त्यक्तयेष्वापन्न मतिमतपमि प्रेम तनुने ।

विवेकस्योत्प्रेष निदलयति दत्तं च विषद

पदं तद्वापाणां करणनिकुरम्ब कुरु वशे ॥ ७० ॥

शार्दूलविष्ठीडितवृत्त

धत्ता मौनं मगारं मुञ्जतु विधिप्रागल्भ्यमभ्यस्यता—

मस्त्वन्तर्वेषमागमश्रममुपात्ता तपस्तप्यताम् ।

श्रेयः पुञ्जनिर्गुञ्जमञ्जनमहावातं ने चेदिन्द्रिय—

मातं जेतुं मवेति भस्मनिहृतं ज्ञानीनं सर्वं तत् ॥ ७१ ॥

शार्दूलविष्ठीडितवृत्त

धमं वमधुरीणं मभ्रमरमापारीणमापत्प्रधा—

लङ्घनीमशर्मं निर्मितकल्पापारीणमेकान्ततः ।

सर्वाङ्गीनमनात्मनीनमनयात्यन्तीनमिष्टे यथा

कामीनं कुपयाध्वनीनमनयन्नशोधमश्लेषभाक् ॥ ७२ ॥

लक्ष्मी २५॥१ प्रकरश्च

शार्दूलचिक्रीडितघृत

निम्न गच्छति निम्नगेव नितरा निद्रेव विष्कम्भते

चेतन्य मदिरेव पुप्यति मठ धूम्येन धत्तेन्यताम् ।

चापल्य चपलेव चुम्बति दवज्वालेव तृष्णा नय-

त्युल्लाम कुलटाङ्गनेव कमलाखेरं परिभ्राम्यति ॥ ७३ ॥

शार्दूलचिक्रीडितघृत

दायादा स्पृहयन्ति तस्मिन्गणा मुष्णन्ति मृमिभुजो

गृह्णन्ति च्छलमाकलय्य हुतभुग्मस्मीकरोति क्षणात् ।

अम्भ प्लानयते क्षितौ विनिहित यक्षा हरन्ते हठा-

ध्वृत्तामस्तनया नयन्ति निधन धिग्गद्वधीन धनम् ॥ ७४ ॥

शार्दूलचिक्रीडितघृत

नीचम्यापि चिर चट्टनि रचयन्त्यायान्ति नीचै नैति

शत्रोरप्यगुणात्मनोऽपि विदधत्युच्च गुणोत्कीर्तनम् ।

निर्वेढ न विदन्ति किञ्चिददृष्टजम्यापि सेवाक्रमे

कष्ट किं न मनस्विनोऽपि मनुजा कुर्वन्ति वित्तार्थिन ॥ ७५ ॥

शार्दूलचिक्रीडितघृत

लक्ष्मी सर्पति नीच मर्णवपय सद्गादिनाम्भोजिनी-

ससर्गादिव कण्टमाकुलपदा न क्वापि धत्ते पदम् ।

चेतन्य विषसन्निधेरिव नृणामुज्जासयत्यअसा

धर्मस्थाननियोजनेन गुणिभिर्ग्राह्य तदस्या फलम् ॥ ७६ ॥

शादलविश्रीदितवृत्त

चाग्रि चिनुते तनोति विनय पान नयत्युलति
पुष्पाति प्रक्षम तप प्रलयत्युल्लसित्यापदम् ।

पुण्य कन्दलयत्यय दलयति स्वर्गं ददाति क्रमा-

क्षिराणश्रियमात्तनोति निहित पात्रे पवित्र धनम् ॥ ७७ ॥

शादलविश्रीदितवृत्त

दारिद्र्य न तमीक्षते न भजते दौगत्यमालम्बने
नाकीर्ति न परामबोऽभिरूपने न व्याधिगम्कदति ।

देव्य नाट्रियने दुनोति न दर किलशन्ति नैषापद
पात्रे यो वितरत्यनर्थञ्छन दान निदान श्रियाम् ॥ ७८ ॥

शादलविश्रीदितवृत्त

लक्ष्मी कामयते मति मृगयते कीर्तिस्तमालोऽस्ते
प्रीतिरुपयति सेवते मुमगता नो रोगतालिङ्गति ।

श्रेय सहति रम्पुपेति वृणुते स्वर्गोपभोगस्थिति-
मुक्तेतवान्छति य मयच्छति पुमान् पुण्यार्थमर्थ निजम् ॥

मन्दावाग्तावृत्त

तम्यासना रति स्नुचरी कीर्तिरत्कण्ठिता श्री
स्निग्धा बुद्धि परिचयपरा चक्ररर्तित्यरुद्धि ।

पाणी प्राप्ता त्रिदिवक्मल्य कामुकी मुक्तिमप-

२ वपति विपुल वित्तबीज निज य ॥ ८० ॥

तप प्रकरणा

शार्दूलविष्णीदितपुत्त

यत्पूर्वार्जितकर्मशीलकुलिश यत्कामदावानल—

ज्वालानालजल यदुग्रकरणग्रामाहिमन्त्राक्षरम् ।

यत्प्रत्यूहतम समूहदिवस यल्लब्धिच्छभीलता—

मूल तद्विविध यथाविधि तप कुर्वीत वीतस्पृह ॥८१॥

शार्दूलविष्णीदितपुत्त

यस्माद्विघ्नपरम्परा विघटने दास्य भुग कुर्वते

काम शाम्यति दाम्यतीन्द्रियगण कल्याणमुत्सर्पति ।

उन्मीलन्ति महर्द्धेय फलयति ध्यस चय कर्मणा

स्वाधीन त्रिदिव शिव च भवति स्वाध्य तपस्तत्रकिम् ॥८२॥

शार्दूलविष्णीदितपुत्त

कान्तार न यथेतरो ज्वलयितु दक्षो दवाग्नि विना

दावाग्नि न यथापर शमयितु शक्तो विनाम्भोधरम् ।

निष्णात पवन विना निरसितु नान्यो यथाम्भोधर

कर्मौघ तपसा विना किमपरो हन्तु समर्थस्तथा ॥ ८३ ॥

सम्धरायुत्त

सन्तोष मूलमूल प्रशमपरिकरस्कन्धबन्धप्रपञ्च

पञ्चाक्षीरोषशास स्फुरदभयदल शीलसप्तप्रवाल ।

श्रद्धाम्भ पूरमेकाद्विपुलकुलनैलेभ्येसौदन्येभोग

॥दिभा॥

॥दफल॥ स्यात्तप कल्पवृक्ष

७५५५५ ५५५५

शादूलचिमीदितपुस्त

नीलग तर्णीकगिनिमिव त्यागव्यपेत प्रभो

मेराकटमियोपगोषणमिवाग्मोतन्मनाममनि ।

विश्वरूपमिवोपगक्षितितके नानाईचातप

प्राच्यापाय्यनाणि निष्कलमनुष्ठान रिना भावनाम् ॥८१॥

शादूलचिमीदितपुस्त

मने भीष्मति पुण्यमिप्सति न्या धितसत्यप भित्सनि ।

क्रोध दित्सति नानातपसा साफन्यमादित्सति ।

कल्याणोपचय चिरीपति भवाग्मोपेम्सट जिप्सति

मुक्तिस्त्रीपरिष्पिते यणि जनस्तद् भारयेद भावनाम् ॥८२॥

गुणधीषत

विवक्षनसारिणा मक्षमक्षममजीवनी

भराणेरमहातरी मदनदायमेघामनीम् ।

चलाभमगवागुगं गुणकपायैशलासनि

विमुक्तिपथेसरी भजेत भावना किं परैः ॥ ८३ ॥

शिवरिणीषत

घन दत चित्त निनवचनमभ्यस्तमस्तिल

क्रियाकाण्ड चण्ड रचितमवनी सुत मसरुत् ।

तपस्तीव्र तप्त चरणमपि जीण चित्तर

ने चेचित्ते भारन्तुपवनव सरेमकम् ॥ ८४ ॥

मनस्य ५८७७

हरिणोद्यम

१ यत्शुभरज पायो दृष्टेन्द्रियद्विरदाङ्ग
 ११ कुशलकुसुमोद्यान माद्यन्मन करिश्रुटरसला ।
 निरतिरमणीलीलावेश्म स्मरज्जरमेयज
 निवपथग्धस्तद वैराग्य विमृश्य भवाभय ॥ ८९ ॥

यमस्ततिल्लकापुस्त

चण्डानिल स्फुरितमङ्गल्य दवार्चि -
 वृक्षग्रज तिमिरमण्डलमर्कनिम्बम् ।
 बच्च महीध्रनिवह नयते यथान्त
 वराग्यमेकमपि र्म तथा समग्रम् ॥ ९० ॥

शिखरिणोद्युत

नमस्या देवाना चण्वरिवम्या शुभगुरो-
 स्तपस्या नि सीमकल्मषदमुपास्या गुणरताम् ।
 निषधारण्ये म्यात्करणदमविद्या च शिवदा
 ११ विराग क्रूराग क्षपणनिपुणोऽन्त स्फुरतिचेत् ॥ ९१ ॥

शार्दूलविष्णीदितवृत्त

भोगान् कृष्णभुजङ्गभोगविपमान राज्य रज सन्निभ
 बन्धून्बन्धनिबन्धनानि विषयग्राम विषालोपमम् ।
 भूतिं भूतिसहोदरा तृणतुल स्त्रेण विदित्वा त्यज-
 स्तेप्त्रासक्तिमनाविलो, विलभते मुक्तिं विरक्त ७

भगुध्वजम्भदप वृक्षना इजे॥

उपज्ञातिवृत्त

निनेन्द्रपूना गुणपुंषाम्नि सत्त्वानुरग्णा गुमपात्रानम् ।
गुणानुराग श्रुतिरागमम्य नृनन्मवृक्षम्य फलान्यमुनि ॥९३॥

साभा ५ ८५६८

शिक्षरिणोवृत्त

त्रिसन्ध्य देवाचां विरचय चय प्रापय यज्ञ
श्रिय पात्रे वाप जनय नयमार्गं नय मन ।
स्मरकोशाधारीन् दय्य कल्य प्राणिषु दया
निनोक्त सिद्धान्त शृणु वृणु जवान्मुक्तियमलाम् ॥९४॥

चारुलक्षिकीदितवृत्त

कृत्वाहृत्पदपूजन यतिमन नत्वा त्रित्वागम
हृत्वासङ्गमधमर्मठधिया पात्रपु दत्वा धनम् ।
गतवा पदति मुत्तमक्रमनुषा त्रित्वान्तरारिजन
स्मृत्वा पद्य नमन्क्रिया कुरु करकोटस्थमिष्टसुख ॥९५॥

हरिणीवृत्त

मसरति यथा कीर्ति दिक्षु क्षपाकरमोदरा
भ्युदयनननी याति स्फीति यथा गुणसन्तति ।
फलयति यथा वृद्धि धर्म कुर्महतिभम
सुलभकुशले न्याये काय तथा पथि वर्तनम् ॥ ९६ ॥

भट्टान् पुत्रयोना आशूषण् ।

शिखरिणीवृत्त

करे श्लाघ्यस्त्याग गिरसि गुस्पादप्रणमन
मुग्धे सत्या वाणी श्रुतमधिगत च श्रवणयो ।
हृदि स्वेच्छावृत्तिविजयि भुजयो पौरुष महो
विनाप्यैश्वर्येण प्रवृत्तिमहता मण्डनमिदम् ॥ ९७ ॥

साभान्य उपदेश

शिखरिणीवृत्त

भवारण्य मुक्त्वा यदि जिगमिषु मुक्तिनगरी
तत्तानीं मा कार्पीर्विषयप्रिवृक्षेषु वसतिम् ।
यतश्छायाप्येषा प्रथयति महामोहमचिरा—
दय जन्तु येस्मात्पदमपि न गन्तु प्रभवति ॥ ९८ ॥

॥ धर्मानु नाम अने उपदेशानु ११

उपजातिवृत्त

सोमप्रभाचार्यमभाच लोके वस्तुप्रकाश रस्ते यथाशु ।
तथायमुच्चैरपदेशलेश शुभोत्सवज्ञानगुणास्तनोति ॥ ९९ ॥

अशक्ति

मालिनीवृत्त

अमयदमितदेवाचार्यपट्टोदयाद्वि—
धुमणि विजयमिहाचार्यपादारविन्दे ।
मधुरसमता यस्तेन सोमप्रभेण
व्यराचि मनिपनेत्रा सवितमक्तापलीयम् ॥ १०० ॥

સિન્દૂર પ્રકર

અનુવાદ

શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુના નખોનો કાતિસમૂહ-કે જે તપ
રૂપ હાથીના મધ્યભાગ-કે ભરચળમા મિ દ્વરના વેપ
સરખો છે, કપાયરૂપ વનને બાળવામા હાવાનગરૂપ છે,
જ્ઞાનરૂપ દિવસના ઉદય માટે સૂર્યોદય સરખો છે, તેમજ
સુખિરૂપ સ્ત્રીનામુખપર કે કુમના લેપ સમાન અને કન્યાણ
રૂપ વૃક્ષના નવા અ ફરે લાવનાર છે-ને તમારૂ રક્ષણ કરે

(૧)

વાણીનો વિવેક વાગવનાર હે સત્જનો ! તમે માન
પર પ્રસન્ન થાઓ અથવા તો આ પ્રાર્થનાનીજ રીતરૂર
જે ? જેવી રીતે પાણીવડે કમળો ઉગરે છે ખરા, પણ
તેમની સુગંધ તો વાયરોજ વિસ્તારે છે તેવીજ રીતે
હું આ શ્રદ્ધ રત્ન છું તો ખરો, પણ મારી આ રચનામા
કહ ખૂબી હશે તો તેઓ (સત્જનો) પોતેજ તેનો વિ
સ્તાર કરનારા થશે

(૨)

ત્રિવર્ગ-ધર્મ, અર્થ અને કામ તેની સાધના કર્યા
વાર મનુષ્યનું આયુષ્ય બંધાના મગાના આચરની જેઠે

કોકટજ ગણાય છે, આ ત્રણે વર્ગમાં ધર્મ મર્વગ્રેષ્ઠ છે
કેમકે તે વિના અર્થ અને કામ સાધી શકાતા નથી

(૩)

જે મૂર્ખ માણસ મુશ્કેલીથી મેળવી શકાય એવો
મનુષ્યાવતાર પામીને યત્ન પૂર્વક ધર્મ આચરતો નથી
તે મહા કટ્ટથી મેળવેલ ચિતામણિ ગ્તને પ્રમાદને લીધે
સમુદ્રમાં ફેંકી દીધા જેવું કરે છે । ।

(૪)

જે પ્રમાદી મનુષ્ય, મુશ્કેલીથી મેળવી શકાય એવા
મનુષ્યભવને એણે જુમાવે છે, તે મોનાના થાળમાં ધૂળ
નાખે છે અમૃત વડે પગ ધૂએ છે, ઉત્તમ હાથી પાસે
લાડાને લાડ ઉચડાવે છે અને કાગડાને ઉરાડવાને
હાથમાં ગોળું ચિતામણિ-ગ્ત ફેંકે છે । ।

(૫)

જે પામગ્ગનેા, મળેલા ધર્મને ત્યજીને લોગોની
આશાએ ભટકતા ફરે છે તેઓ પોતાના ધરમાના કંપ
વૃક્ષને ઉખેડી ધતૂરાનું ઝાડ રાખે છે, ચિતામણિ-ગ્ત
મૂંઝી દઇને કાચનો દુકડો લે છે, અને પહાડ જેવા ઉચા
(શરીરવાળા) હાથીના બદલામાં ગધેડો પસંદ કરે છે । ।

(૬)

સ સારમાં મહાકષ્ટે મનુષ્યાવતાર પામ્યો છતાં જે
મનુષ્ય વિષય સુખની તૃષ્ણાથી વ્યાકુળ થઇને ધર્મ

આચરતો નથી તે મૂર્ખશિંગેમણિ સમુદ્રમાં ઝૂડતો
છતા ઉત્તમ વહાણ ત્યજીને (તરવા નાડું) પત્યરને વળ
ગવા મથે છે ।।।

(૭)

હે મનુષ્ય ! જો મોક્ષપદ મેળવવાનું તારૂં મન હોય
તો તીર્થ કરપર, શુદ્ધપર, જિનમતપર, અને સદાપર
ભક્તિભાવ ધારણ કર, હિંમત, અસત્ન, ચોરી, મૈથુન
અને પરિમલ વગેરેથી વેગજો ખસ, ક્રોધ વગેરે અત
રંગ શત્રુઓને છૂતવા ચત્ન કર, સહૃદયભાવ રાખ, ઇદ્રિ
યોને સ્વાધીન કર, ઠાન, તપ, ભાવ અને વૈરાગ્ય પણ કર

(૮)

જિન ભગવાનની પૂજા પાપને લોપે છે, દુર્ગતિને
નિવારે છે, આપસિનો નાશ કરે છે, પુણ્યને એકતું કરે
છે, લક્ષ્મીને વિસ્તારે છે, આરોગ્યને પોષે છે, સૌભાગ્યને
કરે છે, પ્રીતિને ઉપજાવે છે, કીર્તિને ફેલાવે છે, અરે !
સ્વર્ગ અને મોક્ષ પણ આપે છે

(૯)

જો અનન્ય શ્રદ્ધાવાન માણસ ! જિનભગવાનની પૂજા
કરે છે, તેને સ્વર્ગ ધરના આગણા સમાન થાય છે, સાત્રા
ન્યરૂપ લક્ષ્મી તેની સાથે રહેનારી થાય છે, તેના શરી
રરૂપ ધરમાં સૌભાગ્ય વગેરે યુક્ત પોતાની મેળે આવીને

વામ કરે છે સ સાર સુખે તરવા યોગ્ય બને છે । અંતે
મોક્ષ પણ અનાયાસે હસગોચર થાય છે

(૧૦)

જેમ કોઈ કોઈપર ગુપ્તે થયેલ હોય અને સામે ન
જુએ તેમ, જિનભગવાનની પૂજા કરનાર મનુષ્યને ભય
તો ઠઠિ જોતોજ નથી, ભયભીત બની ગઈ હોય તેમ,
દરિદ્રતા તો તેનાથી દૂરજ નાસે છે, વૈરાગ્ય વાસનાવાળી
સ્ત્રી જેમ પતિનો ત્યાગ કરે તેમ, દુર્ગતિ તેનો સંગ
ત્યજે છે, માથો મિત્ર જેમ સુખ-દુઃખમા તજતો નથી
તેમ પ્રતાપ તેને મૂકતો નથી

(૧૧)

જે માણસ પુષ્પો વડે જિનભગવાનને પૂજે છે, તે
હસમુખી દેવાગનાઓના નેત્રો વડે પૂજાય છે, જે માણસ
એકવાર તેમને વદન કરે છે, તે ત્રણ જગતના લોકો
વડે હમેશ વદાય છે, જે માણસ તેમની મુતિ કરે છે
તેની સ્વર્ગમા ઇંદ્રો મુતિ કરે છે, અને જે તેમનું ધ્યાન
ધરે છે તે આઠે કર્મ રહિત બની યોગીજનો વડે ધ્યાન
ગોચર થાય છે

(૧૨)

પોતાનું હિત ઇચ્છનાર મનુષ્યે તેજ ગુરુ સેવવા
યોગ્ય છે કે જે પોતે નિરપૃહ છતા સત્યમાર્ગે

ખીજાને તે માર્ગે ચલાવતા હોય છે, અને તેવા શુદ્ધ
પોતે તરે છે, અને ખીજાને તાગવા સમર્થ થાય છે

(૧૩)

જે કુખોષનો નાશ કરતા હોય, આગમનું રહસ્ય
સમજાવતા હોય, અગતિ ને દુગતિના માર્ગરૂપ પુણ્ય
અને પાપના ભેદ શુદ્ધ જ્ઞાન પાડતા હોય તેમજ કૃત્ય અકૃ
ત્યનો તફાવત કરી આપતા હોય તેવા શુદ્ધ વિદ્યા
સંસાર-સંસુદ્રમાં વહાણુ સમાન કોઈ હોઈ શકતા નથી

(૧૪)

નગરરૂપ આકાશ ડબલ પ્રાણીને, ધર્મ અને અધર્મ
મંત્રુ રહ્યા સમજાવનાર શુદ્ધ વગર ખીજા કોઈપણ
-માતા, પિતા, ભાઈ, બહાની સ્ત્રી, પુત્રાદિક, મિત્રવર્ગ
મદોન્મત્ત હાથી, સુલટ, રથ અને ઘોડારૂપ પરિવારવાળો
સ્વામી અને નોકર-ચાકર યજ્ઞ રક્ષણ કરવા સમર્થ નથી

(૧૫)

હે મનુષ્ય ! તું ભવનો અત આણુનારી શુદ્ધી
આશાનું અત્યંત પ્રાંતિપૂર્વક પાલન કર, તે વિના બધા
કાર્યો—વાન, મોચ્યોષનો ત્યાગ, તપસ્યા, ભાવના,
ઇન્દ્રિયદમન, સિદ્ધાંતપાઠ વગેરે—સેનાપતિ વગરના
નયની જેમ પોતપોતાનો આશય પારપાડવા સમર્થ નથી

(૧૬)

જિનશાસનરૂપ નેત્રો વગન્ના લોકો દેવને ને અદે
વ્રને, સુગુરને ને કુગુરને, ધર્મને ને અધર્મને, સદ્ગુણને
ને દુર્ગુણને, કૃત્યને ને અકૃત્યને, હિતને ને અહિતને
અરાખે જોઈ શકતા નથી

(૧૭)

ઠાણો માણસો કહે છે કે હ્યારસમય જીવો
સર્વજનો સિદ્ધાંત જેમના કાને પડ્યો નથી તેમનો
મનુષ્યાવતાર ફાકટ છે, તેમનું હૃદય નકાસુ છે,
તેમના ઠાન જરૂર વગન્ના છે, તેમનાથી ગુણ અને
દોષનો ભેદ કરવો અસંભવિત થઈ પડે છે, તેમને
નરકરૂપ અધકારમય કૃવામા પડતા વારવા અશક્ય થઈ
પડે છે, અરે ! તેમની સુકિત થવી પણ કઠણ છે

(૧૮)

જે દુર્મતિ માણસ કર્ણારૂપ કરીયાણાના હાટ
સરખા જૈનમતને ખીજા મત જેવો માને છે, તે અમૃતને
ઝેર જેવું, પાણીને અગ્નિ જેવું, તેજને અધરાગ જેવું,
મિત્રને શત્રુ જેવો, પુખ્તમાળને સર્પ જેવી, ચિતામણિ
રત્નને લોહા જેવું ને ચદ્રક્રાંતિને ઉનાળાના ધામ જેવી
માને છે

(૧૯)

જે ઠાણો માણસ જૈનમતને પૂજે છે, વિન્તારે
ચિતવે છે અને ભણે છે તે ધર્મને શોભાવે છે,

ફર કરે છે, ઉ ભાગ ને નિવારે છે, મત્સરને ભેદે છે,
અન્યાયને ઉખેટ છે, મિથ્યામતિને ફર કરે છે, વંશગ્નને
વિન્તારે છે, ધ્યાનને પોષે છે અને વૃષ્ટાને ટાળે છે,
(૨૦)

જેમ રત્નનું ધ્યાનક રોહણાયળ, તારાનું સ્થાનક
આકાશ, કે પવૃક્ષનું ધ્યાનક સ્વર્ગ, કમળનું સ્થાનક
તળાવ, ચંદ્રસરખા નિર્મળ પાણીનું સ્થાનક સમુદ્ર
અને કાતિનું સ્થાનક ચંદ્રમા છે, તેમ શુદ્ધાના ધ્યાનરૂપ
સદ છે એમ માની તેની પૂજા કરે
(૨૧)

જે સસારનો ત્યાગ કરવા ઈચ્છતા હોઈ મુક્તિમાટે
સાવધાન થાય છે, જેને પવિત્રતાથી તીર્થ ગણવામા આવ
છે, જેના જેવો બીજો કોઈ નથી, જેને તીર્થ કર નમસ્કાર
કરે છે, જેથી જનોનું કયાણ થાય છે, જેનો ઘણો
મહિમા છે અને જેમા શુષો વસે છે તે સદની પૂજા કરે
(૨૨)

જે કયાણેવધુ મનુષ્ય / શુષ સમૂહના કીડાગૃહ
રૂપ મધને સેવે છે, તેની સમીપમા સપત્તિ ત્વગપૂર્વક
આવે છે, કીર્તિ આલિંગન આપે છે, શુદ્ધ ઉત્સુકતાથી
મેળવવા ઇચ્છે છે, સ્વર્ગીયલક્ષ્મી વાર વાર આલિંગન
દેવા ઇચ્છે છે, અને મોક્ષ તો તેની સામે જોયા કરે છે
(૨૩)

જેમ ખેતીનું મુખ્ય કૃષ્ણ ધાન્ય છે તેમ જ (સઘ)
ની લક્ષિતનું કૃષ્ણ ખાસ કરીને તીર્થ કર વગેરે પદવી
છે અને ખેતી કરતા જેમ ધાસ ઉગી નીકળે છે તેમ
ચક્રવર્તિપણ અને દેવપણ તો તે (મનુષ્ય) ને
સામાન્ય રીતે મળે છે, જેનું મહત્ત્વ વર્ણવવાને વાચ
અપતિની વાચા પણ, અમર્થ નથી એવો તે પાપ હરનાર
સઘ, પોતાના ચરણો સ્થાપીને સજ્જનોના ઘર
પાવન કરે.

(૨૪)

સુકૃતનું સ્થાન, દુઃકૃત રૂપ રજ વિખેરવામા વટો
ળીયા રૂપ, સ સાર-સમુદ્રમા વહાણુ સમાન, કષ્ટરૂપ
અગ્નિપર મેઘઘટા સરખી, સ પત્તિની સંકેતસ્થળમા
લઈ જનાર ફૂતી સરખી, અવર્ગની નિસરણી, સુકૃતની
પ્રિયસખી અને કુગતિની લોગળ સરખી દયાળ પ્રાણી
માત્રપર ઠરે, બીજા સઘળા પ્રયત્નોથી મરુ

(૨૫)

કદાચ શીલા પાણીપર તરે, સૂર્ય પશ્ચિમમા
ઉગે, અગ્નિ કોઈ રીતે શીતળતા ધારણુ કરે અને
પૃથ્વીમ ડળ આખા જગત પર ફરી વળે તો પણ કોઈ
રીતે હિંસા પુણ્ય ઉપાર્જન કરતી નથી.

જ માણસ પ્રાણીની હિ સાથી ધર્મ ઇચ્છે છે, તે
અગ્નિથી ઠમળતું વન, સૂર્ય આયમ્યા પછી દિવસ, વ
ર્ષના મુખથી અમૃત, વિવાદથી સારાવાટ, અણર્થથી
આરોગ્ય અને કાલકટ-વિપથી જીવન ઇચ્છે છે

(૨૭)

દયાથી ભીજાયલું હૃદય, આયુષ્યને દીર્ઘ બનાવે
છે, શરીરને મજબૂત કરે છે, ગોત્રને ઉત્તત બનાવે છે,
ધનનો વધારો કરે છે, બળ ધણ આપે છે, સ્વામીપણ
ઉચ્ચા પ્રકાર સ્થાપે છે, નિરત-આરોગ્ય આપે છે
અને ત્રણ જગત્ વડ વખાણવા યોગ્ય બને છે

(૬૮)

વિશ્વાસનું ધ્યાન, વિપત્તિ દળનાર, દેવોએ આરા
ધેહું, સુહૃદ્ભાઈનું ભાતું, પાણી અને અગ્નિને શમા
વનાર, સિંહ અને સર્પને થ ભાવનાર, કન્યાણનું વરી
કરણ, સ પત્તિ આણી આપનાર, નૌજન્ય ઉપજાવનાર,
કીર્તિરૂપ કીડાનું વન, મહિમાનો ભ ડાર અને પવિત્ર
એવું સત્ય વચન

(૭૮)

હાથો માણસ ક્યારે પણ એવું અમ થ , વચન
બોલતો નથી કે જેમ દાવાનળ વનને ભગ્ન કરે છે તેમ
૪ કીર્તિ ને ભરમ કે છે, જેમ દક્ષિણ જગણ પાણી છે

તમ જે હુ ખોલુ કારણ છે, અને જમ સૂર્યના તડકામા
 હાથડા ન હોય તેમ જેમા તપ અને ચારિત્રની તો
 વાતજ મલવતી નથી

(૩૦)

અવિધાસનુ મૂળ કારણ, કુવાસનાનુ ઘન, સમૃ
 દિને રોકનાર, વિપત્તિનુ કારણ, અન્યને ઠગવામા
 બળવાન અને અપરાધનુ કારણ એવુ અસત્ય વચન
 ઠાઠા માણુનોએ ત્યજ્યુ છે

(૩૧)

જ માણુન સત્યવચન બોલે છે, તેને અગ્નિ તે જળ,
 સમુદ્ર તે ન્થળ, ગત્રુ તે મિત્ર, દેવતાઓ તે સેવકો,
 જ ગણ તે નગર, પર્વત તે ઘર, સૂર્ય તે માળા, સિંહ
 ત મૂગ, પાતાળ તે છિદ્ર, શસ્ત્ર તે કમળપત્ર, ગાડોહાથી
 તે શીયાળ અને વિપમ તે સમ બને છે

(૩૨)

જે માણુન અહત્ત ગ્રહણ કરતો નથી, તેને મુક્તિ
 મળે છે, સમૃદ્ધિ વરે છે, કીર્તિ મળે છે, મ સારની પીડા
 દળે છે, સદગતિ ઝળે છે, દુર્ગતિ સામુ ભેતી નથી
 અને આપત્તિ તજે છે

(૩૩)

જ મુકુત ઇન્દ્રનાર મનુષ્ય ! કમ્પણ અહત્ત, વેતો

નથી તેનામા-જેમ કમળમા રાજહુગ્રી વને તેમ-ક યા
 છુની પરપરા વસે છે, જેમ સૂર્યથી અધઝાર દૂર નાસે
 છે તેમ-તેનાથી વિપત્તિ દૂર નાસે છે, જેમ નમ્ર પુરૂષને
 વિદ્યા સેવે છે તેમ-તેને મોક્ષ લક્ષ્મી સેવે છે

(૩૪)

હુદિમાન માણસ એવું અદત્ત ગ્રહણ કરવા કઠિ
 પણ હિંમતો નથી કે જે કીર્તિ અને ધર્મનો નાશ કરનાર
 છે, સર્વ અપરાધનું ઝારણુ છે, વધ અને બંધનનું નિમિત્ત
 ભૂત છે, કુદ્ધ અત કરણનું જગાદનાર છે, દુર્ગતિનું
 અરેખર કારણ છે, સદ્ગતિનું નિવારક છે અરે ! મરણ
 પણ નિપજાવનાર ॥

(૩૫)

હિતેન્દુજનોએ ચોરીનું કાર્ય અવશ્ય ત્યજવા
 યોગ્ય છે કે જે અન્યજનોના મનને પીકા પમાડવાનું
 કીકાવન, હિંસાની લાવનાનું ઝ્યાન છે, પૃથ્વીમહામા
 વ્યાપેલી આપત્તિરૂપ લતાનું મેધમહા છે, દુર્ગતિરૂપ
 મનના માર્ગરૂપ છે, અને સ્વર્ગ અને અપવર્ગરૂપ નગ
 રની ભોગજ સમાન છે

(૩૬)

જે માણસે ત્રણ લોકમા ચિન્તામણિ રત્ન સમાન
 પોતાનું શીલ વૈભવ છે તે જાગી પુરૂષ પોતાની સ્ત્રીને
 બોલાવે તો નથી તેમ પરસ્ત્રીને છોડતો નથી તેણે જગ

તમા અપયશનો ઢોલ વગડાવ્યો, ગોત્રમા મથનો કુચો
 દેવડાવ્યો, સયમને તિલાંજલિ આપી, ગુણસમૃદ્ધપ
 ઉપવનમા દાવાનળ સળગાવ્યો, સર્વ આપદાઓનું સ્થાન
 થયો અરે ! તેણે પોતાને માટે મોક્ષના દ્વાર પણ
 બંધ કર્યા ! ! ! (૩૭) ૫૬

જે મનુષ્ય ગીલ ધાગણ કુટે છે તેની વાઘ, સર્પ,
 પાણી અને અગ્નિ વગેરે વિપત્તિઓ નાશ પામે છે,
 દેવતાઓ તેની મનિધિમા રહે છે, કીર્તિ વિસ્તાર પામે
 છે, ધર્મની પુષ્ટિ થાય છે, પાપવૃત્તિ નાશ પામે છે,
 અર ! સ્વર્ગ અને અપવર્ગના સાધનો તેની સમીપમા
 આવે છે (૩૮)

નિર્મળ ગીલ કુલતું ઠલ ઠહરે છે, પાપપ્રચલ
 ને ફેડી દે છે, સુકૃતને વધારે છે, પ્રશન્નાને વિસ્તારે છે,
 સુરવર્ગને નમાવે છે, લય ઠર ઉપમર્ગોને હલાવે છે અને
 મોક્ષ પણ લીલામાત્રમા આપે છે (૩૯)

શીલતા પ્રભાવથી નિશ્ચે અગ્નિ પાણી બને છે,
 સર્પ હલમાળ બને છે, મિહ હરણ બને છે, મદોન્મત્ત
 હાથી અશ્વ બને છે, પર્વત પત્યન્દ્ર બને છે, ઝેર અ
 યાય છે, વાનો

મમુદ્ર કીડના સરાવર જેવો થાય છે અને અટવી ધ
સરખી થાય છે (૪૦)

એ પરિશ્રદ્ધ રૂપ નીનું પૂર વૃદ્ધિ પામ્યું હોય તો
શી શી ખરાબી નથી કરતું ? તે જડપુરૂપમા કુલુપતા
ઉપવત્તવે છે, ધર્મરૂપ વૃક્ષોને મૂળમાથી ઉખેડી નાંખે
છે, નીતિ, દૃષ્ટા અને ક્ષમારૂપ કમલિનીને કલેશ પમાડ
છે, મર્યાદા રૂપ કીનારાને હચમચાવે છે, શુભ મન રૂપ
હ મને પ્રવાસ કરાવે છે—હ સને ઉરાડે છે
(૪૧)

ધનપર અત્યંત પ્રીતિ કલેશરૂપ બાલહ-તીને
વિન્ધ્યાચળ સમાન છે, ક્રોધરૂપ ગીધપક્ષીઓને જહેવાને
સ્મશાન જેવી છે, વ્યમન-હ ખરૂપ સર્પને રાક્ષાતુ ય
છે, દ્વેષરૂપ ચારને સધ્યા-સાજરૂપ છે, સુકેત રૂપ
વનને હાવાનળ સમાન છે, મૃદુતારૂપ મેઘને વાયુ સમાન
છે અને નય-નીતિ રૂપ કમળને હિમ સગખી છે
(૪૨)

વિવેકીજનોએ એવો પરિશ્રદ્ધ ત્યજવા ચોગ્ય છે કે
જે શાંતિનો વિરોધી છે, અસંતોષનો મિત્ર છે, મોહનું
વિશ્રામસ્થાન છે, કુર્ધ્યાનને કીડા જરવાના વનરૂપ છે,
આકુળ-વ્યાકુળતાનો ભંડાર છે, મદ-અહ કાગ્નો મત્રી
છે અને 'શોકનુજ ઘર' છે
(૪૩)

એમ આ જગતમા ઘણા લોકડાઓવળ અગ્નિ
વૃક્ષ થતો નથી, અને પાણીવડે મમુદ્ર ધગતો નથી તમ
મનુષ્ય ઘણા ધનથી પણ સતોષ પામતો નથી, વળી
તે મનુષ્ય એમ પણ વિચારતો નથી કે આ બધું
અહિં પરંતુ મૃદીને બીજે અવતાન કળ્યા પડે છે તો
શામાટે દોડકટ ઘણા પાપો કરે ?

(૪૮)

પાતાનું કુશળમ્ અથવામાકુશળ મનુષ્યોએ ક્રોધને
મૂળમાથી ઉખેડી નાખવો ઘટેછે કે જે ચિત્તને વિકૃત
રવામા મદિગનો મિત્ર રૂપ છે, સય ઉપજાવવામા
સર્પનીજ આકૃતિ મમાન છે, શરીરનું શોષણ કરવામા
નગિનો બધુ છે અને જ્ઞાનનો નાશ કરવામા ખરેખર
વિષવૃક્ષ જેવો છે

(૪૫)

વ્યાધીની પશ્ચિરૂપ કુલો ઉપજાવનાર નેમજ ઉપ
શમરૂપજો સિ આયતુ એવું તપ અને આગ્નિ રૂપ વૃક્ષ
રૂપે છે પરંતુ જો તે ક્રોધરૂપ અગ્નિની સમીપતા જેવે તો
તે ક્રોધ ઉપજાવ્યા વગરજ સમ્મ થઈ જાય છે

(૪૬)

તે ક્રોધ અત્યુચ્છોએ ત્યજવા યોગ્ય છે કે નહીં અનેક
દોષોથી સહિત સતપને વિસ્તારે છે, વિનયને ભેદે છે,
મિત્રભાવને તોડે છે, ઉદ્વેગને ઉપજાવે છે, અમત્યવચન

બોલાવે છે, કલેશ ધારણ કરાવે છે, કીર્તિનો નાશ કરે છે, દુર્બુદ્ધિ આપે છે, પુણ્યોદયનો નાશ કરે ॥ અને દુર્ગતિમા પણ લઈ જાય છે (૪૭)

જેમ દાવાનળ વૃક્ષને બાળે તેમ કોવ ધર્મને બાળે છે, જેમ હાથી વેલડીને ઉખેડી નાખે તેમ જે નીતિને ઉખેડી નાખે છે, જેમ રાહુ ચંદ્રમાને ઠલક ઉપજાવે છે તેમ જે મનુષ્યોની કીર્તિને ઠલક લગાડે છે, જેમ પવન મેઘનો નાશ કરે છે તેમ જે ન્વાર્યનો નાશ કરે છે, અને જેમ શીખમજલુ તૃષા કરાવે છે તેમ જે આપત્તિ આપે છે તેનો ક્રોધ દમાનો લોપ કરનાર હોવાથી શી રીતે ઝડપે પડે ? નજ પડે (૪૮)

હું મનુષ્ય તે માનરૂપપર્વતને યોગ્ય વર્તન વડે ત્યજ કે જે ન તરી શકાય તેવી નદી પ્રવહાને છે, જેમા ઉત્તમ પુરુષોને પસંદ પડતા ગુણો નથી, જે હિ સાણુ હિરૂપ ધૂમાડાથી દકાયેલો છે, જેમા ક્રોધરૂપ દાવાનળ મળાગે છે અને જેનાપર ચઢવું ઘણું વઢવું કામ છે

(૪૯)

અહુકારી મનુષ્ય મહોન્મત્ત હાથીની જેમ શો અનર્થ ઉપજાવતો નથી ? શાંતિરૂપ મ્તલને ભાગી નાખે છે, નિર્મળ જુહિરૂપ નાડિને તોડે છે, દુર્વચનરૂપ

ધૂળનો સમૂહ ઉડાડે છે, સિદ્ધાતકે અ કુશને ગણકારતા નથી, પૃથ્વીપર સ્વચ્છ દરીતો લાટકે છે અને વિનય રૂપ ન્યાયમાર્ગનો વિનાશ કરે છે

(૫૦)

જેમ નીચ માણસ કરેલા ઉપકારનો નાશ કરે છે તેમ માન મનુષ્યના ત્રણે વર્ગનો વિનાશ કરે છે, જેમ વાયુ મેઘનો નાશ કરે છે તેમ તે યોગ્ય વર્તનનો નાશ કરે છે, જેમ સર્પ જીવનનો ક્ષય કરે છે તેમ તે પ્રાણીના વિનયનો નાશ કરે છે, જેમ મદોન્મત્ત હાથી ઝમલિનીને ઉખેડી નાખે છે તેમ તે ઉતાવળે ક્રીતિને ઉખેડી નાખે છે

(૫૧)

હૈ મનુષ્ય ! જે અહુ ઝર પ્રાણીઓના સવ અલીપ્ત સિદ્ધ ઠરાવનાર અને વિનયરૂપ જીવનનો નાશ કરે છે એવા જાતિ વગેરેના અહુકારકે વિપરીત ઉપજેલ વિપમ વિહારને મૃદુતાઅમૃતરમવે શાત કર

(૫૨)

હૈ મનુષ્ય ! તુ તે માયાને દુઃખે જે કુશળ કરવામા વધ્યા સમાન (નિષ્ફળ) છે, મત્યવચનરૂપ સૂર્યના અસ્ત માટે સધ્યા-માજકે છે, કુગતિકે સ્ત્રીને પહેરવા માળારૂપ છે, મોહકે હાથીને બાધવાની શાળારૂપ છે, ઉપશમરૂપ કમળને હિમ મગ્ગી છે, આપય

ગની નજવાની રૂપ છે અને વ્યસન-દ ખની સહકાર
કરનારી છે (૫૩)

જેઓ વિધવિધ ઉપાયોવ, માયા ઠરીને અન્યને
હનવાનું કહે છે, તેઓ મહા અજ્ઞાનતાના મિત્રરૂપ પોતેજ
આત્માને સ્વર્ગ અને અપવર્ગના મુખોથી ઠગે છે-મુક્ત
નખે છે (૫૪)

જ દુષ્ટ ચિત્તવાળો મનુષ્ય ધનની આગાથી કપટની
જાળ ઝુલે છે, તે જેમ બીલાડો દૂધ પીતો છતાં ડાગ
જોતો નથી તેમ પરિણામે આવી પડતી અનર્થ
પર પરાન નિશાની શકે નથી
(૫૫)

કપટમાં લપટ ચિત્તવાળા મનુષ્યની, મૂર્ખજનોને
કૃતજ્ઞામાં કુગળ એવી જે ચતુરાઈ મઠ્ઠ થાય છે
તે ભવિષ્યમાં આ લોકની અદગ્ગ તેને હેરાન કર્યા
વિના જરૂરી નથી-ગ્હેતી નથી
(૫૬)

ધનવટે અવ ખની ગયેલ જુદિવાળા લોકો, જ
ધનમાટે ભયકર અટવીમાં જમણ કરે જ, દેશ-દેશાતર
ભટકે છે, અગાધ હિંસા સમુદ્રપર પ્રવાસ કરે છે, વહેણ
રગાડનાર જેતી કરે છે, કૃપણ માલીકની એવા કરે છે,

હાથોના સમૂહથી વ્યાસ તેમજ જેમા પ્રવેશ ન થઈ શકે
તેવા યુદ્ધમા ઉતરવા પણ દોગય છે તે ખરેખર લોભ
નુંજ પરિણામ છે (૫૭)

હૈ મનુષ્ય ! એવા લોભનો પરાણવ કર કે જે મોહ
રૂપ વિપવૃક્ષનું મૂળ છે, સુકૃતરૂપ અમુદ્રને શોપવામા
અગત્ય ઋષિ સમાન છે, ઝોધરૂપ અગ્નિના ઝાઝરૂપ છે,
પ્રતાપરૂપ મૂર્ચને ઢાકવા મેઘરૂપ છે, કલહનું કીડાગૃહ છે,
વિવેકરૂપ અદ્રને રાહુરૂપ છે, આપત્તિરૂપ નદીઓને ધાગણ
કરવામા સમુદ્ર જેવો છે અને કીર્તિરૂપ લતાનો નાશ કર
વામા બાલહસ્તીરૂપ છે (૫૮)

સઘળા ધર્મરૂપવનને બાળવાથી એકઠી થયેલી
ભ્રમવાળા અને અપકીર્તિરૂપ ધૂમાડો પ્રમસવનાર એવા
જલવચ્ચમાન લોભરૂપ અગ્નિમા જાતાદિ ગુણસમૂહ પ
તગરૂપધાગણ કરે છે-લોભ જાના દિગુણોનો નાશ કરે ૭

(૫૯)

જેઓ સઘળા દોષરૂપ અગ્નિનો નાશ કરવામા મેઘ
મમાન સ તોપને ધારણ કરે છે તેમની પાને કટપવૃક્ષ
ડગ્યો છે તેમના ધરમા ગ્રમધેનુએ પ્રવેશ કર્યો છે,
તેમની હથેળીમા ચિન્તામણિ-સ્તન છે, ધનભંડાર તેમની
નમીપમા આવે છે, જગત્ તેમને વશ વર્તે છે, અને

સ્વર્ગ તેમજ નપવર્ગની સ પત્તિ તો તેમને મહા મળી
લાય છે (૬૦)

કોપાયમાન તર્પના મુખમા હોય નાખવો સારો,
જાળવ્યમાન અગ્નિકુડમા ઝંપાપાત કરવો સારો,
ભાલાનો અમ્મભાગ ઉદરમા ઘોચવો પલ સારો પર તુ
હાથા માણુને હુ ખના ન્યાનકડપ દુર્જનતા કદિપણુ
કરવી ઉચિત નથી (૬૧)

સર્જનતાનેજ કીર્તિસમૃદ્ધ, ૮ થાણુ, વૈભવ નને ભવ
નો નાથ કબ્બાર તરીકે ગણીને હે કુમતિ ! તુ દુર્જનતા
ધારણુ કરવા તૈયાર થયો હોય તો પાણી સિંચવાથી ઉગે
તેવા ધાન્યપર અગ્નિ નાખવા જેવુ કાર્ય કરે છે

(૬૨)

મુજનતા ગદ્દિત માણુઓ વૈભવ વગરના હોય તે
નાડે છે પરતુ દુર્જનતા કરી મેળવેલો મહાન્ વૈભવ તો
સારો નથીજ, ગરીરની ત્વાભાવિક કુરાતા ભવિષ્યમા
ગોલા આપે છે પરતુ સોજે ચડવાથી થયેલી મ્યૂલતા તો
શોભનીજ નથી કેમકે પગિલામે તે ભરા કરચર્મ પડે છે

(૬૩)

નર્જીનાતુ ચરિત્રજ એવુ દોય છેકે તેઓ પાન્કાના

દોષો બોલતા નથી પરંતુ થોડાપણુ શુભજગતા હોય છે તેઓ પરદીય વૈભવ ભેઈ મત્તર ધરતા નથી પરંતુ બીબની પીડા ભેઈ દુઃખ પામે છે, તેઓ સ્વપ્રગસા કરતા નથી, વિનય ભાવછેડતા નથી, મર્યાદાનુ ઉલ્લંઘન કરતા નથી અને અપ્રિય કહ્યા છતા ક્રોધ પણ કરતા નથી (૧૪)

જો કમઅકલ મનુષ્ય, શુભીજનોનો મગ ત્યજીને કલ્યાણ ઈચ્છે છે, તે દયાભાવ નાશ પામ્યે ધર્મને, ન્યાય ચુક્યે યજીને, આજ્ઞા છતા વિત્તને, બુદ્ધિરહિત છતા કાબ્યને, ઉપશમ તેમજ દયાથી રહિત હોઈ તપને, અપબુદ્ધિમાનુ છતા જ્ઞાનને, આધર્મો છતા પારદી વસ્તુ ભોવાને અને અથગ ચિત્તવાળો છતા ધ્યાનને ઈચ્છે છે (૧૫)

શુભવાનુ જનોની સગતિ શી શી ઇષ્ટ મિત્રિ નથી કરતી ? મર્વ કરે છે કુમતિ હોય છે, મોહને ભેદે છે, વિવેકીપણાને કરે છે, સતોષ આપે છે, ન્યાયને પ્રસવે છે, શુભ સમૂહને વિસ્તારે છે, કીર્તિને વધારે છે, ધર્મને ધારણુ કરે છે અને દુર્ગતિને ટાળે છે (૧૬)

હુ ચિત્ત ! તુ વિશાળ બુદ્ધિ સપાદન કરવાને, આપત્તિ ટાળવાને, ન્યાયપથમા વિહરવાને, કીર્તિ

મેળવવાને, ધર્મ સેવવાને, પાપને ઝાડવાને અને નવર્ગ
તેમજ મોક્ષનું મુખ અનુભવવાને મુશ્કેલ હોય તો શુ
પીજનો ૧૧ ન ગતિ ૨૦ (૬૭)

શુભેશ્વરનો શુભ રહિત જનોનો સમાનમ ઠદિ
પણ ઈશ્વરે ખરા ૧ કે મહિમારૂપ કમળને વિષે જે
હિમની માફક આચરે છે, ઉચ્ચરૂપ મેળને વિષે જે
ચંદ્રવાયુના જેવું વર્તન કરે છે, દયારૂપ બગીચામાં જે
દાથી જેવો છે, કલ્યાણરૂપ પર્વતને જે વજ્ર સરખો છે
કુમતિરૂપ અગ્નિને જે કાષ્ઠસમાન છે અને નીતિરૂપ
લતાને જે કદસમાન છે (૬૮)

જે જાતમાને કુમાર્જે સર્જવાને અદીયલ નદુની
જેમ વર્તે છે, કૃત્ય અને અકૃત્યના વિચેષ્ટરૂપ જીવનને
હુશ્કરવામાં કાળાસર્પના જેવું આચરણ કરે છે,
પુણ્યરૂપ વૃક્ષને ફાડવામાં કુદાડાનું કામ કરે છે, અને
વ્રતની મર્યાદા તોડી છે એવા ઈન્દ્રિય સમૂહને જીતીને તુ
પોતાનો શુભેશ્વર થા (૬૯)

હે મનુષ્ય ! સર્વ નેપના સ્થાનરૂપ ઈન્દ્રિયસમૂહ
કે જે મજાતાનો નાશ કરે છે, ન્યાયનું પોરણ તોડે છે,
અધાર્ય કરવા પ્રેરે છે, અવિરતિ પ્રતિ ગ્રેમ ખાવે છે,

કૃત્યાકૃત્યના વિવેકનું જ્ઞાન ભૂલાવે છે તેમજ વિપત્તિ
પણ આપે છે (૭૦)

હે મનુષ્ય ! ડહાંચ તું મૌન ધારણ કર, ગૃહવા
મનો ત્યાગ કર, આચારનું રહસ્ય જાણ, 'સંહાતનું'
શ્રવણ કર, તપસ્વી કર, પરંતુ કલ્યાણના સમૂહ રૂપ
ખગીયાને ખેદાન-મેદાન કરવામાં પ્રયત્ન કર્યું રૂપ ઇન્દ્રિય
સમૂહને જો તું વશ કરી જાણતો ન હો તો ગળમા
રોમેલ દ્રવ્યની માફક (ઉપરનું) સર્વ નિર્રર્થક જાણ
(૭૧)

ધર્મનો નાશ કરવામાં મુખ્ય, સત્યજ્ઞાનને ઢાકનાર,
આપત્તિના વિન્તારને વધારનાર, અકલ્યાણ કરવામાં
ચતુર, નિશ્ચે સર્વસ્વ નાશ કરનાર, આત્માનું અહિંતજ
કરનાર, અન્યાયનો પક્ષકરનાર, ન્વેમ્હા મુજબ વર્તનાર
કુમાર્ગના મુસાકરરૂપ ઇન્દ્રિયસમૂહનો જે મનુષ્ય જય
કરનો નથી તે મુખી થતો નથી

(૭૧)

લક્ષ્મી નદીની પેઠે નીચ પ્રત્યે કુટીલપણે જાય છે,
નિદ્રાની માફક જ્ઞાનનો નિરત અતરાય કરે છે, મદિ-
રાની માફક મદમસ્ત બનાવે છે, ધૂમાડાની માફક અધ
પણાને આપે છે, વિજળીની પેઠે ચચળપણાને મેવે છે,

દાવાનળની માફક ઉઝળાટ વધારે છે અને સ્વચ્છ હીની જેમ
સ્વચ્છાપ્રમાણે ભટકે છે (૭૩)

જેને વગવારસદારો મેળવવા ઇચ્છે છે, ચોરો ચોરી
જાય છે, રાત્રીઓ ઠોઠું બહાને લે છે, અગ્નિ સૂણવારમા
ભસ્મ કરે છે, પાણી જરાવારમા ગળી જાય છે, જમી
નમા દાટેલું હોય તો બળાતડાચી બ્યતરો હરણુ કરે છે
અને દુરાચારીપુત્રો નાશ કરે છે એવા ઘણાની અધી
નતાસોગવતા ધનને ધિછારે શાઓ

(૭૪)

હાહા માણસો પણ ધનના ઇચ્છુક થઈને કેવું ઠેકું
કદ લોગવતા નથી ? નીચ જનપાસે જઈને પુશામત
કરે છે એટલું જ નહિ પરંતુ તેમને લાગે નમસ્કાર પણ
કરે છે, શત્રુના તેમજ દુર્ગુણી મનુષ્યના ઘણા ગુણગાન
કરે છે અને વૃત્તમ્ સ્વામીની સેવાકરવામા પણ ખેદ ધરતા
નથી—અઝળાતા નથી (૭૫)

જેમ સમુદ્રના પાણીના સ ગથી પાણી નીચે જાય છે,
તેમ લક્ષ્મી નીચ પુરૂષ તરફ જાય છે, કમલિનીના સ
યોગથી જાડવાળી હોવાથી ઠોઠું પણ સ્થગે તે પોતાનો
સ્થિરવાસ કરતી નથી, વિષના સમીપપણાની જેમ
તે મનુષ્યના ચૈતન્યને મહાજમા ગુમ કરે છે માટે ગુણી

જનોએ તેને ધર્મમાર્ગે વાપરી કૃણ મેળવવું ઘટે છે

(૭૮)

સત્પાત્રમા આપેલું ધન આરિત્રને ઉંચું બનાવે છે, વિનયને વધારે છે, જ્ઞાનને ઉન્નત કરે છે, શાંતિને પોષે છે, તપને બળવાન કરે છે, આગમને સ્થિત કરે છે, પુણ્યને ઉત્પન્ન કરે છે, પાપને ખપાવે છે, સ્વર્ગને આપે છે અને મોક્ષ સુધ્ધા મેળવી આપે છે

(૭૭)

અનર્થનો નાશ કરનાર અને સ પત્તિના ઘરણીભૂત દાન જે પુરૂષ સત્પાત્રમા આપે છે તેને દગ્ધિતા જોતી નથી, દુર્ભાગ પાસે આવતું નથી, અપયશ ગવાતો નથી, મગલવ ઇચ્છતો નથી, વ્યાધિ સૂકવતો નથી, દીનતા આદર ઝરતી નથી, ભય પીડતો નથી તેમજ સ કટો હેરાન કરતા નથી (૭૮)

જે પુરૂષ પુણ્ય નિમિત્તે પોતાનું ધન અર્પે છે, તેને લક્ષ્મી ઇચ્છે છે, કીર્તિ જોવે છે, પ્રીતિ ચુબન કરે છે, સદ્ભાગ્ય મેવે છે, આરોગ્ય આલિંગન કરે છે, કલ્યાણની પરપરા સમીપમા આવે છે, સ્વર્ગના ઉપભોગનું સાધન વરે છે અને મોક્ષ ઇચ્છે છે.

(૭૯)

જે પુરૂષ પોતાનું વિપુલ ધનરૂપ બીજા સાત ક્ષેત્રમા

વાવે છે, સમાધિ તેની નજીકમા આવે છે, કીર્તિ દાગી
 બને છે, જ પત્તિ ઉત્કૃષ્ટિ થાય છે, બુદ્ધિ સ્નેહાળ થાય
 છે, ચક્રવર્તિ પણાની જાદી મારી રીતે સહવાસમા આવે
 છે, સ્વર્ગીયલક્ષ્મી હસ્તગત થાય છે અને મુક્તિરૂપ
 સ પત્તિ પણ અભિલાષવાળી થાય છે

(૮૦)

પૂર્વોપાનિત કર્મરૂપ પર્વતને રજસમાન, કાળરૂપ
 દાવાનળની જ્વાળાના સમૂહને સાત કરવાને પાણીરૂપ,
 ઉદ્વિગ્નસમૂહરૂપ મર્ષને મત્રાસરૂપ, વિનરૂપ બધકા
 ને દિવ્યરૂપ, લાગ્ય અને લક્ષ્મીરૂપ લતાનું મૂળ એવું
 વિવિધ પ્રકારનું તપ કર્યાપણુ રૂપદા વગર જ મનુષ્યે
 હવે જોઈએ (૮૧)

જેથી વિષ્ણુપર પગ ઘટતી જાય છે, દેવતાઓ દાસ
 બને છે, કામ સાતિ પામે જ, ઉદ્વિગ્ન સમૂહનું હમન થાય
 છે, કે યાજ્ઞ પ્રસારે છે, મોટી સ પત્તિઓ વિકાસ પામે છે,
 કર્મનો સમૂહ નાશ પામે છે, સ્વર્ગ મળે છે અને મોક્ષ
 સ્વાધીન થાય છે એવું તપ વખાણવા યોગ્ય નથી શું ?
 અવશ્ય છે (૮૨)

જેમ રાગસહિત બાળવાને અગ્નિ વગર બીજે કોઈ પ
 દાર્દ યોગ્ય નથી, અગ્નિને સાત કરવા મેઘ વગર બીજે
 કોઈ પદાર્થ યોગ્ય નથી, મેઘને હણવા પવન વગર

બીજો કોઈ પદાર્થ યોગ્ય નથી તેમ કર્મસમૂહને હણવા
તપ મિવાય બીજો કયો પદાર્થ યોગ્ય કોઈ શકે ?
કોઈ નહિ (૮૩)

જેનું સતોષકર બહુ મૂળ છે, ગાતિકર ઘટા છે,
શુભ નિધકર વિન્તાર છે, પાત્ર હૃદયોના રોધકર શાખા
છે, મુશોભિત અભયદાનકર પાદક છે, શીલસ પત્તિકર
નવપત્ર છે, શ્રદ્ધાકર પાણી છાટવાથી વિન્તીકર કુલ,
બલ, ઐશ્વર્ય ને સૌંદર્યના લોગ અને સ્વર્ગ પ્રાપ્તિકર
કુલો છે એવું તપકર વૃક્ષ ગિવમુખ કુળ દેનાર છે

(૮૪)

જેમ નિમ્નહિત પુરુષકર યુવતિએ ડરેલા ડટાક,
ઠઠરહિત સ્વામી માટે ઉઠાવવામા આવેલ એવા, પત્યક
પર શેષનામા આવેલ કમળ અને ખારી જમીનપર સ્વામે-
યથેલ વૃષ્ટિ નિષ્કળ થાર છે તેમ જિનપૂજા, તપ, સ્વા-
ધ્યાય ને અભ્યાસ એ સર્વ ક્રિયાઓ શાવના વગર નિષ્ફળ
થાય છે (૮૫)

જે મનુષ્ય બધું બાંધવા ઇચ્છતો હોય ધર્મ ઇચ્છતો
હોય દયા ધાવણ કરવા ઇચ્છતો હોય, પાપને માપવા-
અટકાવવા ઇચ્છતો હોય ક્રોધનું ખડન કરવા ઇચ્છતો
હોય, કલ્યાણનો વધારો કરવા ઇચ્છતો હોય અને સ સા

રનો પાર પામવા મંત્રો દોષ તેજો ભાવના ભાવની
જેમંએ (૮)

હે મનુષ્ય ! વિવેક-વતને પાળ સરખી, ચાલિતુ મુખ
ઉપજાવનારી, સસા સમુદ્રમા વદાલુરૂપ, મદનરૂપ હા
વાનજાને મેધપ દિગરૂપ, અચળ દિવ્યરૂપ મૂળને રસા
વવામા જાળ મમાન, મોગ પરંતરૂપ કષાધને વજ્રસમાન
અને મુદ્ધિમાગ મા ઉચ્છી જના પાટી સરખી ભાવના
જ હર, બીજી શા માટે કુ વુ જોઈએ ?

(૮૭)

હે મનુષ્ય ! જાગ તે ઘણુ ધન દીપુ, સમન જિ
નાગમ ભણ્યો, પ્રચંડ ક્રિયામડ ય્યા, વાગ વાર પૃથ્વીપર
શયન હયુ , તીવ્ર તપ તપ્યો, ચારિત્ર પજુ ધરો વખત
પાળ્યુ છતાં જો મનમા શુભ ભાવના થઈ નહિ તો તે
મર્વ અનુકાનો દાતરા વાવવારૂપ-નિષ્ફળ જાણ્યુ

(૮૮)

હે મનુષ્ય ! અશુભ જાને ધોઈ નાખવા જાગરૂપ,
મદોન્મત્ત હરિયરૂપ હાથીને અકુશરૂપ, કુશળતારૂપ
કુલના ઉદ્યાનરૂપ, ઉન્મત્તમતરૂપ માકડાને બાધવાને
સાકળરૂપ, વિગિરૂપ સીને કીટ કરવાને ઘરરૂપ, કામરૂપ
જવરના ખરેખર જોષધરૂપ અને મોક્ષમાર્ગ પ્રતિ પ્રયાણ
કરવાને રથરૂપ વૈરાગ્યને વિચારી નિર્ભય બન

(૮૯)

જેમ પ્રચલ્લયુ મેઘધટાને વિખેરી નાખે છે,
દાવાનળ વૃક્ષોનો નાગ ડરે છે, મૂર્ચનુ બિંબ અધમ
સમૂહને દૂર ડરે છે, વજ્ર પર્વતોના ચૂરેચૂરા ડગી નાખે
છે તેમ એક વૈરાગ્યજ બધા ડરોનો નાગ ડરી શકે છે

(૬૦)

જો કૂર અપરાધ ટાળનાર એક વૈરાગ્યજ હૃદયમાં
મુગ્ધો હોય તો દેવોને કરેલો નમસ્કાર, સદ્ગુણો
ચરણસેવા, અત્યંત શ્રમના સ્થાનકે તપ, ગુણીજનનો
સમાગમ, એકાતવાસ અને હૃદયિયમનની વિદ્યા મોક્ષ
આપનાર થઈ શકે છે (૬૧)

ભોજોને કૃષ્ણતર્પ જેવા, ગમ્યને ધૂળ જેવું, કુદ્ધ
બવર્ગને બધનરૂપ, વિષયોને ઝેરમિશ્રિત અન્ન જેવા,
વૈભવને ગખસદૃશ અને શ્રીસમૂહને તરખલા તુલ
માનીને તેમના પર આસક્તિ વગરનો આકુળ-વ્યાકુળ
ચિત્ત ગહિત પુત્ર્ય સુક્તિ મેળવે છે

(૬૨)

જિનેન્દ્રની પૂજા, ગુરૂની ઉપાસના, પ્રાણી માત્રપર
દયાભાવ, શુભ પાત્રમાં દાન, ગુણીજનપર પ્રીતિ, આગ
મતું શ્રવણ, આ-મર્વ મનુષ્ય જન્મરૂપ વૃક્ષના ફળો છે

(૬૩)

તે મનુષ્ય ! તે સવાર બપોર અને માલ

દેવપૂજા કર, યશમા વધારો કર, લક્ષ્મીને સુપાત્રમાં
વાવર, ન્યાયમાર્ગમાં મન આણ, કામ ક્રોધ વગેરે શત્રુ
ઓને દગી નાખ, પ્રાણીઓપર દયા કર, જિનમિદ્ધાતને
માભાગ અને સુજિલક્ષ્મી વેગથી વર

(૬૪)

હે મનુષ્ય ! વીનરાગ પ્રભુની પાદસેવા કરીને, સા
ધુજનને નમસ્કાર કરીને, અધર્મોજનોનો સંગ ત્યજીને
સુપાત્રમાં ધન વાવરીને, ઉત્તમમાર્ગે ચાલનારાઓના
પગથ્થે ચાલીને, અતરંગ શત્રુઓને હતીને અને નમ
નગર મનનું નમરણ કરીને સુખને અવાધીન કર

(૬૫)

ચતુર પુરુષોએ સુનલ એવા ન્યાયમાર્ગપર એવી
રીતે ચાલવું જોઈએ કે જેથી અદના કિરણ જેવી
ઉજાળી કીર્તિ પ્રગટે, ઉદય કરનારી શુભ શ્રેષ્ઠી પ્રકટે અને
પાપનો નાશ કરનારી ધર્મવૃત્તિ વ્યગૃત થાય

(૬૬)

આશ્વર્થનીવાત છે કે લેઈપણ પ્રગટના ઐશ્વર્ય-
બાધાકળ વિના સ્વાભાવિકરીતેજ મહાપુરુષોના આ
આબૂપણો ગણાય છે જેમકે જાણે કરીને ઉત્તમદાન,
શુકના પાદપ્રણામન, સુખમાં સંત્યવચન, કાનમાં
ભણેલુ-ગણેલુ શ્રુતજ્ઞાન, હૃદયમાં નિર્મલવૃત્તિ અને
બાહ્યમાં પુરુષાર્થ

(૬૭)

હે મનુષ્ય ! જો તું ન નારરૂપ જાટવી મૂકીને સુક્રિત
નગર તરફ જવા ઈચ્છતો હો તો વિષયરૂપ વૃક્ષતળે
નિવાસ ન કર, ઝરણુકે તેની છાયા પણ અજ્ઞાન દેલાવ
નારી છે અરે ! તેને લીધે તો આ પ્રાણી એક પગલુ
પણ આગળ વધવા સમર્થ થતો નથી

(૯૮)

અદ્રવી કાલિ અને ન્યૂનતા પ્રકાશ પણ ને (માન
સિક) અધકારરૂપ કચરાને દૂર કરતા નથી તે આ
થોડો ઉપદેશ સાંભળવામા આવે નાશી જાય છે

(૯૯)

તે નોમપ્રભસૂરિએ આ સૂક્રિતમુક્તાવલી રચી છે
ઠે ને અનિતદેવસૂરિના પાટરૂપ આકાશમા સૂર્યરૂપ
વિજયસિ હસરિના ચરણુદમણમા ભ્રમરરૂપ હતા

(૧૦૦)

आ अथमा आवता वृत्ताना लक्षणो

आह सविहीनिवृत्त

आद्याश्रद गुणस्वय प्रियतमे षष्ठस्तनश्चाष्टमो

नन्वेसायनस्त्रयम्नदु चेदष्टादशार्धो तत ।

मार्तण्डेर्मुनिभिश्च यत्र विगति पृणन्नुविम्बानने

तदवृत्त प्रवदति काव्यरसिना शार्दूलविश्रीडितम् ॥

(१) श्रुतसोप श्लो ४२ मो

उपगतिवृत्त

यत्रह्ययोग्यनयोस्तु पाप्म भवन्ति सीमन्तिनि चन्द्ररान्ते ।

विहट्टिगद्या परिशीर्तिता मा प्रयुज्यतामित्युपमातिरेका ॥

(२) श्लो २३ मो

ध ११११११

यस्या त्रिपत्तसप्तमभर म्याद ह्म्व सुमद्वे नवम च तदवृत्त

गत्या रिन्नीकृत ह्मरान्ते तामिन्द्रवचा श्रुवते वरीन्डा ॥

(३) श्लो २१ मो

भ १११ ११११

चत्वार प्राक् सुतनु गुणो द्वादशैकदशौ चे-

न्मुग्धे वर्णो तदनु कुमुदामोदिनि द्वादशान्त्यौ ।

तद्वचान्त्यौ गुणसप्तह्ये यत्र काते विरामो

मन्दाक्रान्ता प्रवरकवयन्तन्वि ता मद्विरन्ते ॥ १८ ॥

(४)

शिखिणीवृत्त

यदा प्राच्यो ऋस्व कमलनयने षष्ठकपरा—
स्तनो वर्णा पञ्च प्रकृतिसुकुमागङ्गि लघव ।
त्रयोन्ये क्षोपान्त्या सुतनु जघनाभोगसुभगे
रसेर्गजेर्म्या भवति विरति सा शिखरिणी ॥ ४० ॥

(९)

पञ्चमवृत्त

उपेन्द्रवज्राचरणेषु सन्ति चे—दुपान्त्यवर्णा लघव कृतापदा ।
मदोल्लमङ्गितकामकामुके वदन्ति वशस्थमिदं बुधास्तदा ॥

(६) श्लो ३३ मो

मायिनीवृत्त

प्रथममगुरुषट्क विधत्ते यत्र कान्ते
तदनु च दशम चेदक्षर द्वादशान्त्यम् ।
करिभिरथ तुरङ्गेर्यत्र कान्ते विराम
सुकविनमनोज्ञा मालिनी सा प्रसिद्धा ॥ ३८ ॥

(७)

हरिणीवृत्त

मुमुखि लघव पञ्च प्राच्यास्ततो दशमान्तिक
तदनु ललितालापे वर्णौ यदि त्रिचतुर्दशौ ।
प्रभवति पुनर्यत्रोपान्त्य स्फुरत्करकङ्कणे
यतिरपि रसे वैदेर्ग्यै स्मृता 'हरिणीति' सा ॥ ३९ ॥

वक्षन्तति १५१८

आद्य द्वितीयमपि चेद्गुस्तच्चतुर्थं

यत्राष्टमं च दशमान्त्यमुपान्त्यमन्त्यम् ।

कामाकुशाद्गुणितरामिमतद्भजे ज्ञे

कान्ते यमन्तनित्का रिन् ना वन्ति ॥ ३७ ॥

(९)

उपेन्द्रवज्राष्ट १५१८

यदीन्द्रवज्रावरणेषु पूर्वं भवन्ति वर्णा लपव सुवर्ण

अमन्दमाद्यमदने नगानी मुपेन्द्रवज्रा कथित कवीन्द्रैः ॥२२॥

(१०)

४ १५१८

यम्यामशोकादुरपाणिपल्लवे वगम्यपादा गुरूपूर्णवर्णैः ।

सारण्यहेलारतिरङ्गलाग्ने तामिन्द्रवज्रा कवय मचक्षते ॥

(११)

श्लो ३४ मी

१५१८

द्वितीयमपि कुन्तले यदि षडष्टमं द्वादश

चतुदशमथ म्रिये गभीरनाभिहृदे ।

सपञ्चदशमान्तिकं तदनु यत्र कान्ते यति-

गिरीन्द्रफणिशृङ्गुले भवितुमुधु पृथ्वी हि सा ॥ ४१ ॥

(१२)

२१ वराहपुराण

चत्वारो यत्र वर्णा प्रथममलघव षष्ठक सप्तमोऽपि ।
 द्वौ तद्वत्षोडशाद्यौ मृगमदमुदिते षोडशान्त्यौ तथान्त्यौ ।
 रम्भास्तम्भोरु कान्ते ! मुनिमुनिमुनि दृश्यते चेद्विरामो ।
 बाले वन्द्ये कवीन्द्रे सुतनु निगदिता सगंधरा सा प्रसिद्धा ॥

(१३) श्लो ४४ मो

હે પૂર્ણિમાના ચક્રસરખા મુખવાળી પ્રિયતમે !
 ને પદનેા પહેલેા, બીજે, ત્રીજે, છઠ્ઠે, આઠમે, બારમે,
 તેરમે, ચૌદમે, સોળમે અને સત્તરમે અક્ષર દીર્ઘ
 હોય અને બારમા તેમજ સાતમા અક્ષર પર વિશ્રામ
 લેવાતો હોય તે વૃત્તને કાવ્યશસ્ત્રિકજનો ‘શર્ફલવિધી
 ઉત્તવૃત્ત’ કહે છે (૧)

હે ચક્રમાસરખી ગતિવાળી સ્ત્રી ! નેના પહેલા
 અને ત્રીજા પદમા ઉદ્ભવજાના તેમ બીજા અને ત્રીજામા
 ઉપેદ્ભવજાના બે ચરણો હોય તેને પ્રાચીનવિદ્વાનએ
 ‘ઉપભ્રાતિવૃત્ત’ કહેછું છે (૨)

હે કામલાગિરી ! ને પદનેા પહેલેા, બીજે, ત્રીજે,
 ચોથે, અઘ્યારમે, તેરમે, ચૌદમે, સોળમે અને સત્ત
 રમે અક્ષર દીર્ઘ હોય અને ચોથા, છઠ્ઠા તેમજ સાત
 મા અક્ષર પર વિશ્રામ લેવાતો હોય તેને ઉત્તમ કવિએ
 ‘મહાકાતાવૃત્ત’ કહે છે (૩)

ગતિવડે હ સહીને ચરમાવનાર ઉત્તમજ ધાવાગી
 હે સ્ત્રી ! ને પદનેા, ત્રીજે, છઠ્ઠે, સાતમે અને નવમે
 અક્ષર હ્રસ્વ હોય તેને કવિજનો ‘ઉદ્ભવજાવૃત્ત’ કહે છે
 (૪)

હે જઘનલોગવટેમુલગ કમલનયાન સ્ત્રી ! જે પત્ર
નો પડેલો અક્ષર હ્રસ્વ હોય અને ત્યારપછી સાતમો
આઠમો, નવમો, દશમો અને અગ્યારમો હ્રસ્વ હોય,
ચૌદમો, પદમો અને મોળમો ઉપાત્ય અક્ષર હ્રસ્વ
હોય તેમજ છઠ્ઠા અને સાતમાઅક્ષરપન્વિશ્રામ હોય તેને
'શિખરિણીવૃત્ત' કહે છે (૫)

મહવટેઉદ્ધાસપામતાજ્રમરવટેકામધનુધ્યનો તિરંગા-
ડરનારી હે સ્ત્રી ! ઉપેદ્રવજાના આગે ચરણોના અગ્યારમા
અક્ષરો જે હ્રસ્વ હોય તો તેને વિદ્વજ્ઞનો 'વશન્થવૃત્ત'
કહે છે (૬)

હે ડાતે ! જે પઘના પડેલા છ અક્ષરો તેમજ દશમો
અને તેરમો અક્ષર હ્રસ્વ હોયઅનેજેનાસાતમા તેમજ
આઠમા અક્ષરપન્વિશ્રામ હોય તે કવિજનોને પ્રિય
એવું 'મલિનીવૃત્ત' કહેવાય છે
(૭)

શોભાયમાન ડડોળો ધારણ કરનારી અને સુદર
મુખવાળી હે સ્ત્રી ! જેના પડેલા પાંચ અક્ષરો હ્રસ્વ
હોય, અગ્યારમો, તેરમો, ચૌદમો અને મોળમો પણ
હ્રસ્વ હોય તેમજ છઠ્ઠા ચોથા અને સાતમા અક્ષરપન્વિશ્રામ
હોય તે 'હરિણીવૃત્ત' કહેવાય છે
(૮)

કામરૂપ અકુચવ- કામિપુરુષઉપ હાથીઓને અ
પ્રશમા આણના હે સી ! જે પવનો પહેલો, બીજો,
ચાથો, આઠમો, અચારમો અને તેરમો અક્ષરો નીર્ધ
હોય તેમજ જેના આઠમા અને છઠ્ઠા અક્ષર વિશ્રામ
લેવાતો હોય તેને ' વસત્તિલકાવૃત્ત ' કહે છે

(૮)

અતિશય મદ કરતા મદનવાણી હે સી ! ઈંદ્રવજ્રના
પારે ચક્ષોના જો પહેલા અક્ષરો હ્ર-વ હોય તો તેને
કવિજનોએ ' ઉપદ્રવજાવૃત્ત ' કહેલ છે

(૧૦)

અસોડના અક્ષરસરખા હાયવાણી અને ચૈવનની
લીલાનારગની લાલસાવાણી હે સી ! જેપદમા વશચ્ચના
ચા- ચચ્છોના જો પહેલા અક્ષરો નીર્ધ હોય તો તેને
' ઈંદ્રવશાવૃત્ત ' કહેલ છે (૧૧)

બ્રમના સરખા કેમવાળી અને ગલી નાભિ પ્રદે
ગવાળી હે સી ! જે પવનો બીજો, ત્રીજો, આઠમો,
બારમો, ચાદમો, પંદરમો અને મત્તરમો અક્ષરો શુદ્ધ
હોય તેને કવિજનો ' પૃથ્વીવૃત્ત ' કહે છે

(૧૨)

કેળના ન્તલ મરખી જ ધાવાળી હે સ્ત્રી ! જે પદનો
પહેલો, બીજો, ત્રીજો, ચોથો, છઠ્ઠો, સાતમો, યોદ્ધમો
પદ્મમો, સત્તર, અઠારમો, વીંચમો અને એકવીસમો
અક્ષર દીર્ઘ હોય તેમજ માત્ર સાત અક્ષરપદ વિશ્રામ
લેવાતો હોય તેને કવિજનો ' અઘરાવૃત્ત ' કહે ७

(૧૩)

જુદા જુદા વૃત્તની 'લોક' મુજબ અને મર્વ મ'ખ્યા

આ મુજબ આનંદા દૃષ્ટાના નામ

૧ સા. લુપ્તિકોગિતવૃત્ત	$\left\{ \begin{array}{l} ૧ ૭ ૬ ૮ ૯-૧૦ ૧૧ ૧૨ \\ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ \\ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ \\ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭-૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧ \\ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬-૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦ \\ ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫-૫૬ ૫૭ ૫૮ ૫૯ \\ ૬૦ ૬૧ ૬૨ ૬૩-૬૪ ૬૫-૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ \\ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ \\ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩-૮૪ ૮૫-૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ \end{array} \right\}$	૫૩
૨ મિખ્યા (૮) વૃત્ત	$\left\{ \begin{array}{l} ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫-૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ \\ ૮૦-૮૧ ૮૨-૮૩ ૮૪-૮૫ ૮૬-૮૭ ૮૮-૮૯ \end{array} \right\}$	૧૫
૩ માનિની વૃત્ત	૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮-૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨	૭
૪ દગિણી વૃત્ત	૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬-૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦	૬
૫ વમતલિન વૃત્ત	૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪-૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮	૫
૬ ઉપગતિ વૃત્ત	૩૯ ૪૦ ૪૧ ૪૨-૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬	૩
૭ મદામતા વૃત્ત	૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦-૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪	૩
૮ વસરથ વૃત્ત	૫૫ ૫૬ ૫૭ ૫૮-૫૯ ૬૦ ૬૧ ૬૨ ૬૩	૨
૯ પૂર્વી વૃત્ત	૬૪ ૬૫ ૬૬ ૬૭-૬૮ ૬૯ ૭૦ ૭૧ ૭૨	૨
૧૦ ઉ વજા વૃત્ત	૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬-૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦ ૮૧	૧
૧૧ ઉપેદવગ્ન વૃત્ત	૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫-૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦	૧
૧૨ ઉદવગ્ન વૃત્ત	૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪-૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯	૧
૧૩ અચર વૃત્ત	૧૦૦ ૧૦૧ ૧૦૨ ૧૦૩-૧૦૪ ૧૦૫ ૧૦૬ ૧૦૭ ૧૦૮	૧

બુદા બુદા વૃત્તની શ્લોક મ ખ્યા અને સર્વ મ ખ્યા

આ મ થમા આનતા વૃત્તના નામ

૧ શાસ્ત્રીયિકૌટિકા	$\left\{ \begin{array}{l} ૧ ૨ ૩ ૮ ૬-૩૦ ૧૨-૧૬ \\ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ \\ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ \\ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧ \\ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ \\ ૫૦ ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫ ૫૬ ૫૭ \\ ૫૮ ૫૯ ૬૦ ૬૧ ૬૨ ૬૩ ૬૪ ૬૫ \\ ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦-૭૫ \end{array} \right\}$	૫૨
૨ શિખરિણી	$\left\{ \begin{array}{l} ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ \\ ૭૯ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ \end{array} \right\}$	૧૫
૩ માનિનોટા	૧૪ ૨૫ ૩૬ ૩૭-૪૦ ૫૧ ૧૦	૭
૪ દ્વિગી	૪૬ ૪૭-૪૯ ૮ ૮૫ ૪૬	૬
૫ વમતતિન	૫૭ ૫૮ ૫૯-૬૦ - ૬૧	૫
૬ ઉપગતિટા	- ૬૩ ૬૪	૩
૭ મનાકિતા	૫ ૪૮ ૮૦	૩
૮ વલેરથટા	૧૩-૧૪	૨
૮ ૫ વી	૬૩-૮૭	૨
૧૦ ૭ વજાટા	૪	૧
૧૧ ઉપવજાટા	૫૪	૧
૧૨ ઉદ્વજાટા	૫૫	૧
૧૩ અવજાટા	૮૪	૧

